

13

Vol. 4
Spring 2024

Research Paper

Received:
06 May 2024
Revised:
20 November 2024
Accepted:
24 November 2024
Published:
25 November 2024
P.P: 143--178

ISSN: 2821-0247
E-ISSN: 2783-4743

The Puzzle of U.S. Military Presence in Iraq and Its Implications for the Sustainable Interests and Security of the Islamic Republic of Iran

Mohammad Kamali Gooki¹ | Sina Alizadeh²

DOR: 20.1001.1.28210247.1403.4.1.5.9

Abstract

This study seeks to address two key issues: the puzzle of the continued U.S. military presence in Iraq and its implications for Iran's national security. U.S. military intervention and presence in Iraq have created numerous security risks for the Islamic Republic of Iran. Consequently, activating and utilizing various political-security, legal, media, and socio-economic mechanisms to diminish U.S. influence in Iraq is both necessary and inevitable.

The primary question of this research focuses on the consequences of U.S. presence in Iraq for Iran's national security. Based on Barry Buzan's security complex theory, the central hypothesis is that Iraq has been transformed into a tool for controlling and countering the regional and transregional rivals of the U.S., which is the main reason for the continued military presence of this country in Iraq. This hypothesis is explored and analyzed through the documentary research method.

The findings indicate that security agreements between the U.S. and Iraq, along with the lack of serious opposition from the Iraqi government, have paved the way for the continued U.S. presence in the short and medium term. The ongoing military-security dominance of the U.S. in Iraq represents a complex security dilemma that seriously affects the stability and sustainable security of Iraq and its neighbors, particularly Iran.

Countering U.S. military presence and intervention requires a multifaceted approach from the Islamic Republic of Iran. Ultimately, this approach aims to establish mutual security interdependence between Iran and Iraq while reducing the U.S. role in the region.

Keywords: Iraq, United States, Security Agreement, Military Intervention, Islamic Republic of Iran.

..

1. Corresponding author: Assistant Professor, Department of Political Science, Yazd University, Yazd, Iran. m.kamali@yazd.ac.ir
2. Graduated with an MA in Political Science, Yazd University, Yazd, Iran.

Cite this Paper: Kamali Gooki' M & Alizadeh'S. he Puzzle of U.S. Military Presence in Iraq and Its Implications for the Sustainable Interests and Security of the Islamic Republic of Iran . American strategic studies, 13(4), 143–178.

Publisher: Imam Hussein University

© **Authors**

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

معمای تداوم حضور نظامی آمریکا در عراق و پیامدهای آن برای منافع و امنیت پایدار جمهوری اسلامی ایران

محمد کمالی گوکی^۱ | سینا علیزاده^۲

چکیده

پژوهش حاضر به دنبال تبیین دو موضوع کلیدی معمای تداوم حضور نظامی آمریکا در عراق و پیامدهای آن برای امنیت ملی ایران است. مداخله و حضور نظامی آمریکا در عراق، مخاطرات امنیتی متعددی را برای جمهوری اسلامی ایران به وجود آورده است. از این رو، فعالسازی و به کارگیری سازوکارهای مختلف سیاسی-امنیتی، حقوقی، رسانه‌ای و اقتصادی-اجتماعی برای تنزل نقش آفرینی آمریکا در عراق، امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. بدین وسیله این پژوهش به دنبال پاسخ به سؤال اصلی پیامدهای حضور آمریکا در عراق بر امنیت ملی ایران است. فرض محوری این پژوهش که بر پایه نظریه مجموعه امنیتی باری یوزان بنا شده، این است که تبدیل عراق به ابزاری برای کنترل و مقابله با رقبای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای آمریکا، دلیل اصلی تداوم حضور نظامی این کشور در خاک عراق است که با استفاده از روش مطالعه اسنادی به توصیف و تحلیل آن پرداخته می‌شود. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که توافقات امنیتی میان آمریکا و عراق از یک سو و عدم مخالفت جدی دولت عراق از سوی دیگر، زمینه‌های تداوم حضور این کشور در کوتاه‌مدت و میان‌مدت را فراهم می‌کنند و تداوم حضور و سلطه نظامی-امنیتی آمریکا در عراق، معمای امنیتی پیچیده‌ای است که ثبات و امنیت پایدار عراق و همسایگان آن، به ویژه ایران را به طور جدی تحت شعاع قرار می‌دهد. مقابله با حضور و مداخله نظامی آمریکا از سوی جمهوری اسلامی ایران، نیازمند یک الگوی مواجهه چندوجهی است که در نهایت، زمینه وابستگی متقابل امنیتی بین ایران و عراق و تنزل نقش آفرینی آمریکا را فراهم می‌سازد.

کلیدواژه‌ها: عراق، آمریکا، توافقات امنیتی، مداخله نظامی، جمهوری اسلامی ایران.

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۱۷

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۸/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۰۴

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۹/۰۵

صص: ۱۳۳-۱۷۰

شماره چاپی: ۰۲۴۷-۲۸۲۱

الکترونیکی: ۴۷۴۳-۲۷۸۳

۱ نویسنده مسئول: استادیار گروه علوم سیاسی، دانشگاه یزد، یزد، ایران. m.kamali@yazd.ac.ir

۲ دانش آموخته کارشناس ارشد علوم سیاسی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

استناد: کمالی گوکی، محمد و علیزاده، سینا. معمای تداوم حضور نظامی آمریکا در عراق و پیامدهای آن برای منافع و امنیت پایدار

جمهوری اسلامی ایران. مطالعات راهبردی آمریکا، ۱۳(۴)، ۱۶۸-۱۳۳. DOR: 20.1001.1.28210247.1403.4.1.5.9

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع)

این مقاله تحت لیسانس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

مقدمه

جهان پس از جنگ سرد شاهد تحولات ژئوپلیتیکی عمیقی بود. فروپاشی بلوک شرق و ظهور ایالات متحده به عنوان قدرت برتر جهانی، رقابت‌های جدیدی را در منطقه غرب آسیا به وجود آورد. آمریکا برای حفظ هژمونی خود در این منطقه، استراتژی‌هایی را اتخاذ کرد که شامل «طرح خاورمیانه بزرگ»^۱ و ادعای دموکراتیزه کردن ساختارهای سیاسی منطقه بود. جنگ اول خلیج فارس و قراردادهای دفاعی آمریکا با دول عربی منطقه نقاط عطف این استراتژی بودند که با تهاجم آمریکا به عراق در سال ۲۰۰۳ این راهبرد در همسایگی جمهوری اسلامی ایران تعمیق بیشتری یافت. این تهاجم که با ادعای مبارزه با تروریسم و گسترش دموکراسی انجام شد، پیامدهای ناگوار و غیرقابل انتظاری به دنبال داشت. جنگ عراق نه تنها امنیت منطقه را به مخاطره انداخت، بلکه زمینه را برای رشد گروه‌های رادیکالی مانند داعش فراهم کرد. این جنگ طولانی و پرهزینه، فشار افکار عمومی آمریکا را به دنبال داشت و در نهایت منجر به امضای توافقنامه‌های امنیتی ۲۰۰۸ بین دو کشور شد که پایه و اساس توافقات دو کشور تا لحظه نگارش این پژوهش می باشد. نظامیان آمریکایی در ۲۰۱۱ خاک عراق را ترک کردند؛ اما حمله داعش به خاک این کشور در ۲۰۱۴ منجر به این شد که بر اساس همان توافق مذکور، مجدداً ایالات متحده آمریکا تحت عنوان مبارزه با تروریسم به شکل قانونی به عراق باز گردد. با شکست سرزمینی داعش در سال ۲۰۱۷ آمریکا از عراق خارج نشد و به حضور نظامی خود در خاک عراق ادامه داد. چراکه همسایگی و مجاورت عراق با جمهوری اسلامی ایران و حضور نظامی - امنیتی ایالات متحده آمریکا در عراق به این کشور این امکان را می دهد که در مناسبات سیاسی، نظامی، امنیتی، اقتصادی و اجتماعی علیه جمهوری اسلامی ایران تأثیر مستقیم داشته باشد و سطح بازیگری خود را ارتقا دهد. ترور سردار سلیمانی بعد از اعتراضات اکتبر ۲۰۱۹ در عراق نمود بارز این راهبرد می باشد. بعد از این عملیات تروریستی مجلس عراق در قراری (غیرالزام آور) خواهان خروج نظامیان آمریکایی از عراق شد که در چهار دور گفت و گوهای راهبردی بغداد- واشنگتن (۲۰۲۱-۲۰۲۰) نقش نظامیان آمریکایی به مستشار نظامی تغییر یافت و در بیانیه امنیتی مشترک وزرای دفاع بغداد واشنگتن در ۲۰۲۳ تأکید شد هیچ نیروی آمریکایی با مأموریت رزمی در خاک عراق وجود ندارد و همه نیروهای نظامی آمریکا به دعوت

^۱Greater Middle East

دولت عراق برای آموزش و مشورت حضور دارند (United States Department of State, 2023). عملیات طوفان الاقصی و به طبع آن حملات گروه مقاومت اسلامی عراق علیه نظامیان آمریکایی مستقر در عراق و سوریه که منجر به تصعید سطح تنش بین مقاومت اسلامی عراق و نظامیان آمریکایی شد کذب بودن ادعای فوق را ثابت کرد. در این مقطع با محوریت نخست‌وزیر عراق محمد شیاع السوداني، کمیته عالی نظامی عراق و آمریکا (۲۰۲۴) تشکیل شد که بر اساس آن خروج تدریجی نیروهای ائتلاف در مقابل توافق ۱۰ ساله امنیتی سنتکام و توافق دوجانبه امنیتی کشورهای عضو ائتلاف با عراق پیشنهاد شد (defense.gov, 2024).

نوآوری مقاله کنونی معطوف به واکاوی توافقنامه امنیتی ۲۰۰۸، چهار دور گفت‌وگوهای راهبردی (۲۰۲۰ - ۲۰۲۱) و تشکیل کمیته عالی نظامی (۲۰۲۴) واشنگتن - بغداد می‌باشد. رویکرد این پژوهش از آن جهت اهمیت دارد که مبنای روابط آمریکا و عراق در تمام توافقات سیاسی، امنیتی، نظامی و اقتصادی در یک دهه اخیر توافقنامه امنیتی ۲۰۰۸ بوده است. مسئله این پژوهش واکاوی اثرات حضور آمریکا در عراق بر چشم انداز امنیتی ایران و بررسی مقدمات و محذورات ج.ا.ایران در مواجهه با حضور نظامیان آمریکایی در عراق است. لذا با توجه به این واقعیت که تثبیت حضور نظامی و حفظ استراتژی آمریکا در عراق در تناقض با منافع ملی ج.ا.ایران است، پژوهش حاضر با رویکرد توصیفی - تحلیلی و با استفاده از روش مطالعه اسنادی و بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای در پی تبیین زمینه‌های تداوم حضور نظامی آمریکا در عراق و سازوکار مواجهه با آن با بهره‌گیری از نظریه مجموعه امنیتی باری بوزان می‌باشد.

۱- پیشینه تحقیق

با بررسی مقالات منتشر شده در حوزه عراق و حضور آمریکا در این کشور، پژوهشگران با انبوهی از مقالات داخلی و خارجی مواجه می‌شوند که هر یک به بررسی ابعاد این موضوع پرداخته‌اند. عمده مقالات خارجی به پیامدها یا دستاوردهای جنگ عراق و آمریکا برای منطقه پرداخته‌اند برای مثال ریموند هینبوش^۱ (۲۰۰۷) در مقاله‌ای با عنوان «حمله آمریکا به عراق؛ علل و پیامدها» با تأیید ادعای رسانه‌ای جریان اصلی، علت حمله به عراق را تحقق دموکراسی و آزادی و

^۱ Raymond Hinnebusch

^۲ The American invasion of Iraq. Causes and Consequences

مقابله با صلاح‌های کشتار جمعی می‌داند که پیامد آن برای منطقه تحقق صلح و آرامش شد. در همین چارچوب الیسون بالیس^۱ (۲۰۲۳) در مقاله «جنگ عراق؛ تأثیر آن بر امنیت بین‌الملل»^۲ با ذکر مثال‌هایی حضور آمریکا در عراق را برای صلح در منطقه و سپس نظم تک‌قطبی آمریکایی ضروری می‌داند.

حمیرا مشیرزاده (۱۳۸۷) در مقاله‌ای با عنوان «جنگ آمریکا علیه عراق و ساختار معنایی نظام بین‌الملل» معتقد است در شرایطی که انتظار می‌رفت جهان پس از جنگ سرد جهانی متکی بر نهادهای بین‌المللی و رشد چند جانبه‌گرایی باشد، تهاجم ایالات متحده به عراق به شکلی کم و بیش یک جانبه و بدون اخذ مجوز از نهادهای بین‌المللی ذی صلاح و مبتنی بر آموزه نوین جنگ پیش‌دستانه یا پیشگیرانه صورت گرفت. این اقدام در سطوح مختلف از جمله در سطح دولت‌ها و گروه‌های اجتماعی با واکنش‌های منفی بسیار روبه‌رو شد. از این دست مقالات بسیاری وجود دارد که صرفاً به تحلیل حضور آمریکا در عراق پرداخته‌اند به‌عنوان نمونه آخر عماد اصلانی مناره بازاری (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان «معمای حضور و خروج آمریکا در عراق» به بررسی استراتژی، ابزارهای نفوذ و اهداف آمریکا در عراق پرداخته است.

گروه دیگر از مقالات به تحلیل دلایل توجیهی ماندگاری آمریکا در عراق پس از گذشت ۲۰ سال از جنگ پرداخته‌اند: سید حسن موسوی اصل و سید فخرالدین علوی (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «مشروعیت حضور نیروهای آمریکائی در خاک عراق پس از مصوبه پارلمان عراق»، حضور نیروهای آمریکایی در خاک عراق را اگرچه با مصوبه پارلمان این کشور می‌داند. اما اصطکاک میان آن‌ها و نیروهای نظامی و شبه نظامی عراقی و نارضایتی طیف وسیعی از احزاب سیاسی و مردم عراق از عملکردشان و مطالبه مردم، مقامات دولتی، سیاسی و مذهبی برای خروج آن‌ها از عراق، مشروعیت حضور این نیروها در عراق را دچار چالش نموده است. جلال درخشه و امیر رضا جعفری هرنندی (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «شیوه‌های نفوذ نظامی امنیتی آمریکا در عراق» در پی آن است تا چگونگی مدیریت آمریکا بر منابع قدرت سخت در صحنه میدانی عراق را بررسی کند که به واکاوی ابزارها و شیوه‌های نفوذ سخت آمریکا در عراق با تمرکز بر دوره خروج نیروهای نظامی

^۱ Alyson J.K. Bailes

^۲ THE IRAQ WAR: IMPACT ON INTERNATIONAL SECURITY

آمریکا از عراق پرداخته است و نشان می‌دهد که آمریکا به دنبال حفظ پایگاه‌های خود در عراق به شیوه‌های مختلف است.

مقالاتی هم به تاثیر حضور آمریکا در عراق بر ایران در ابعاد مختلف پرداخته‌اند که نزدیک‌ترین مقالات به پژوهش حاضر است. برای مثال محمدجعفر جوادی ارجمند (۱۳۹۳) در مقاله «تأثیر تهاجم نظامی آمریکا به عراق بر قدرت هوشمند ایران در این کشور» حمله آمریکا به عراق را فرصتی مناسب برای ایران در تقویت نفوذ خود در ابعاد فرهنگی و سیاسی می‌داند. همچنین سید مصطفی هاشمی (۲۰۱۶) در مقاله «بررسی عوامل مؤثر ژئوپلیتیکی عراق و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران» به بررسی عوامل ژئوپلیتیکی کشور عراق و اثرات مستقیم آن بر امنیت ایران پرداخته است. از این دست مقالات نیز بسیار است، اما وجه تفاوت پژوهش حاضر تحلیل علل تداوم حضور آمریکا پس از ساقط شدن دولت بعث با اتکا به توافق‌نامه امنیتی ۲۰۰۸ و پیامدهای این تداوم حضور بر امنیت ملی ایران است که می‌تواند در سیاست‌گذاری خارجی بسیار حائز اهمیت باشد.

۲- چارچوب نظری

این پژوهش بر مبنای نظریه مجموعه امنیتی منطقه‌ای باری بوزان^۱ به تحلیل مسئله می‌پردازد. بنابراین لازم است در این زمینه توضیح جزئی داده شود. مفهوم امنیت در دوران پساجنگ سرد، پیچیدگی فزاینده‌ای یافته است. مکتب کپنهاک^۲ با ارائه تعریفی جامع و چندبعدی از مفهوم امنیت و تأکید بر سطح تحلیل منطقه‌ای، جایگاه برجسته‌ای در عرصه علمی مطالعات امنیتی طی دو دهه اخیر یافته است. در این میان، «نظریه مجموعه امنیتی منطقه‌ای» از سوی باری بوزان^۳ چهره شاخص مکتب کپنهاک، برای تبیین پویایی‌های امنیتی در مناطق مختلف جهان مطرح شده است (داداندیش و کوزه گر کالجی، ۱۳۸۹: ۸۶).

مجموعه امنیتی منطقه‌ای^۴ نظریه‌ای است که در تجزیه و تحلیل مسائل امنیت بین‌الملل، سطح تحلیل منطقه‌ای را به عنوان چارچوب خود برگزیده و بر آن اتکا دارد. بر اساس مضامین نظریه یاد شده، پایان جنگ سرد، جهان را به سمت برهوت ناامنی سوق داد و پرتاب شدگی یکباره جهان به

¹The Regional Security Complex Theory (RSCT) by Barry Buzan

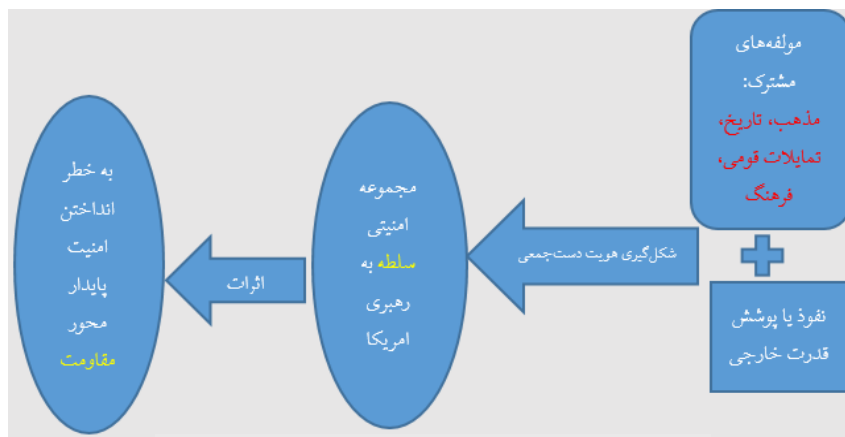
²Copenhagen School

³Barry Gordon Buzan

⁴Regional Security Complex Theory (RSCT)

سوی ناامنی، ریشه در مفروضات مکاتب رئالیستی و جهان‌گرا دارد. به این معنا که مکتب رئالیستی با تلقی دولت به‌عنوان یگانه موضوع امنیت و نیز مکتب جهان‌گرا با تلقی نظام بین‌المللی به عنوان یگانه عامل امنیت، از توجه به تحولات اصلی منطقه‌ای غفلت کرده است (نورمحمدی و فصیحی دولت شاهی، ۱۳۹۷: ۱۵۷). در چارچوب این نظریه، بخش‌های عمده فرآیندهای «امنیتی کردن و غیرامنیتی کردن» در خوشه‌های مجموعه‌های منطقه‌ای نمود می‌یابد (Busan and Waever, 2009: 53-54). همسایگی و مجاورت سرزمینی از نظر بوزان برای موجودیت یک مجموعه امنیتی ملاک ارزشمندی است (Buzan and Waever, 2009: 113). از نظر وی، در شکل‌گیری دوستی و دشمنی موضوعاتی همچون مذهب، تاریخ، تمایلات قومی، فرهنگ و جغرافیا تأثیرگذار است (Buzan and Waever, 2003: 50). با وجود این چهار متغیر، بوزان از یک عامل دیگر نیز به نام نفوذ یا پوشش نام می‌برد که هرچند ذاتی یک مجموعه امنیتی منطقه‌ای نیست، اما می‌تواند پویایی‌های درونی یک مجموعه را تحت تأثیر قرار دهد و حتی تغییراتی در آن ایجاد کند. بر پایه این نظریه، نفوذ زمانی اتفاق می‌افتد که قدرت‌های خارجی با دولت‌های تشکیل‌دهنده یک مجموعه امنیتی یک صف‌بندی امنیتی را تشکیل دهند. این امر به واسطه منطق توازن قوا که درون هر منطقه وجود دارد تسهیل می‌شود. به نظر بوزان، شکل استاندارد مجموعه امنیتی منطقه‌ای، الگویی از رقابت، توازن قوا و ائتلاف میان قدرت‌های اصلی منطقه است. باید به این الگو، تأثیرات نفوذ قدرت‌های خارجی را هم افزود (Buzan and Waever, 2009: 58). از منظر رهیافت کپنهاگ، پوشش یا نفوذ از اهمیت بالایی در محاسبات رفتاری یک مجموعه امنیتی برخوردار است. کشور عراق با موقعیت ژئوپلیتیک خود در منطقه غرب آسیا از این مقوله مستثنی نیست و به شدت تحت تأثیر نفوذ خارجی با بازیگری ایالات متحده آمریکا قرار دارد. به عبارت دیگر، می‌توان گفت مهم‌ترین عامل نفوذ در غرب آسیا و بالتبع در کشور عراق، ایالات متحده آمریکا است که از اوایل دهه ۱۹۹۰ با حمله به عراق در جنگ با کویت، حوادث یازده سپتامبر و حمله ائتلاف نظامی در ۲۰۰۳، تأسیس عراق جدید با قانون اساسی مطلوب، حضور به بهانه مبارزه با تروریسم و داعش در ۲۰۱۴ به صورت پایدار و مستقیم در خاک عراق حضور داشته و با چهار دور مذاکرات استراتژیک بغداد- واشنگتن در ۲۰۲۱ و کمیته عالی روابط دو جانبه ۲۰۲۴ استمرار حضور نظامیان آمریکایی در نقش مستشار را در این کشور تمهید نموده است. این مهم تداعی‌کننده نفوذ و پوشش ایالات متحده آمریکا در عراق است.

کشورهای مرتجع عرب حوزه خلیج فارس با دخالت در کشور عراق و حمایت از گروه‌های خاص از یک سو و با تحریک بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای از جمله آمریکا برای حضور بیشتر در این منطقه از سوی دیگر، به‌طور مستقیم و غیرمستقیم امنیت ملی عراق را مورد تهدید قرار داده‌اند. ضمناً در ساختار امنیتی منطقه غرب آسیا خروج آمریکا از عراق به معنای قدرت یافتن گروه‌های مقاومت عراقی است که در راستای اهداف راهبردی جبهه مقاومت به رهبری جمهوری اسلامی ایران حرکت می‌کنند. این رویکرد با استراتژی دول عربی (عربستان و امارات)، رژیم صهیونیستی، ترکیه و تشکیلات کردی و سنی عراق در تضاد است و خواهان تداوم حضور نظامیان آمریکایی در عراق می‌باشند. لذا با توجه به نظریه باری بوزان یکی از ویژگی‌های زیرمجموعه امنیتی، تأثیرپذیری بالای آن از سیستم بین‌الملل است. بنابراین، پیوند ساختاری ایالات متحده آمریکا با عراق و نفوذ این کشور در بغداد، الگوهای رفتاری طبیعی این زیرمجموعه را تحت تأثیر خود قرار داده و باعث تشدید رقابت در این کشور می‌شود. به طوری که به‌عنوان یک قدرت مداخله‌گر در عراق، عملاً فرآیندهای امنیتی آن را شکل می‌دهد و تهدید مداوم جمهوری اسلامی ایران مهم‌ترین شاخصه آن است؛ زیرا این کشور اهمیت ژئواستراتژیک، ژئوپلیتیک و ژئواکونومیک برای آمریکا دارد و منافع آمریکا در منطقه غرب آسیا به حفظ قدرت مطلق در عراق وابسته است. بنابراین در سطح تحلیل منطقه‌ای دو مجموعه امنیتی در غرب آسیا شکل گرفته است. مجموعه امنیتی سلطه به رهبری آمریکا و مجموعه امنیتی مقاومت به رهبری ایران، کشورهای مرتجع منطقه به علاوه گروه‌های سکولار در عراق با استفاده از چهار مؤلفه مشترک مذهب، تاریخ، تمایلات قومی و فرهنگ یا استفاده از عامل بیرونی نفوذ آمریکا مجموعه امنیتی سلطه را ایجاد کرده‌اند. بر این اساس در ادامه مدل مفهومی نظریه بوزان را ترسیم و براساس آن به تحلیل تداوم حضور نظامی آمریکا در عراق براساس توافق‌نامه‌های امنیتی دو کشور و پیامدهای آن بر امنیت ایران پرداخته می‌شود.

نمودار-۱. مدل نظریه مجموعه امنیتی منطقه‌ای باری بوزان (نویسندگان)

براساس این مدل متحدین منطقه‌ای (عربستان، امارات، رژیم صهیونیستی و جریان‌های سکولار داخلی عراق) با تعریف مؤلفه‌های چهارگانه دوستی بوزان و همچنین با استفاده از پوشش آمریکا برای تأمین امنیت موسع خود مجموعه امنیتی سلطه را در غرب آسیا ایجاد کرده‌اند و در مقابل امنیت موسع جبهه مقاومت را به خطر انداخته‌اند که با خروج آمریکا از عراق تحولات بسیاری در مجموعه امنیتی غرب آسیا ایجاد می‌شود. یکی از ابزارهای نفوذ آمریکا در عراق و ماندگاری آن با پیوند زدن مؤلفه‌های مختلف در مجموعه امنیتی سلطه، توافق نامه‌های امنیتی است که در ادامه به تشریح آن پرداخته می‌شود.

۳- توافقتنامه‌های امنیتی عراق و آمریکا

آمریکا برای مشروع جلوه دادن حضور خود در عراق و کسب امنیت موسع خود و متحدانش آن را تحت توافق نامه امنیتی با دولت عراق صورت می‌دهد که در ادامه به تشریح آن‌ها می‌پردازیم.

۳-۱- توافقتنامه امنیتی بغداد واشنگتن (۲۰۰۸)

توافقتنامه چارچوب استراتژیک بین عراق و آمریکا که به اختصار «صوفا»^۲ گفته می‌شود دارای ۳۰ ماده است. این توافق با نام کامل «قرارداد چارچوب استراتژیک برای رابطه دوستی و همکاری

^۱Strategic Framework Agreement 2008

^۲SOFA

بین آمریکا و جمهوری پارلمانی عراق^۱، پایه‌های همکاری مشترک و بلندمدت بین دو کشور را در هفت حوزه اصلی سیاست، دیپلماسی، دفاع و امنیت، فرهنگ، اقتصاد و انرژی، بهداشت و محیط زیست، فناوری اطلاعات و ارتباطات، نیروهای نظامی و قضاییه مستحکم نمود و دولت‌های عراق و آمریکا متعهد به توسعه روابط بلندمدت، دوستی و همکاری با حفظ استقلال و حاکمیت کامل شدند. در این توافق ضمن تصویب خروج آمریکا از عراق، در ماده ۲۷ بر پایداری واشنگتن به دفاع از عراق و مداخله در هنگام نیاز تأکید گردید (peaceagreements, 2008) و آمریکا در سال ۲۰۱۴ به استناد همین ماده پس از حمله داعش به خاک عراق، وارد این کشور شد. قرارداد چارچوب استراتژیک بغداد- واشنگتن، مهم‌ترین سند راهبردی بین دو کشور محسوب می‌شود. چهار دور مذاکرات راهبردی عراق و آمریکا (۲۰۲۰-۲۰۲۱)، توسعه توانایی امنیتی و دفاعی در بیانیه مشترک وزرای دفاع دو کشور (۲۰۲۳) و توافقات کمیته عالی نظامی (۲۰۲۴) بر مبنای توافق ۲۰۰۸ صورت پذیرفت.

۳-۲- چهار دور گفت‌وگوهای راهبردی بغداد- واشنگتن

۳-۲-۱- دور اول گفت‌وگوهای راهبردی بغداد واشنگتن

دور اول گفت‌وگوهای راهبردی بغداد- واشنگتن، در ۱۱ ژوئن ۲۰۲۰ به‌عنوان بخشی از توافقنامه چارچوب استراتژیک ۲۰۰۸ برای دوستی و همکاری بین آمریکا و عراق برگزار شد و در بیانیه مشترک تأکید نمودند که با توجه به پیشرفت چشمگیر به جهت از بین بردن تهدیدات داعش، طی ماه‌های آینده آمریکا به کاهش نیروهای نظامی خود از عراق ادامه خواهد داد و دو کشور به سمت تمرکز بر توسعه روابط امنیتی دو جانبه حرکت کنند و در مورد وضعیت نیروهای نظامی باقی مانده گفت‌وگو خواهند کرد. در این دور از گفت‌وگوها آمریکا تأکید نمود که به‌دنبال در اختیار داشتن پایگاه نظامی و حضور نظامی دائمی در کشور عراق نیست ضمن این که نیروهای خارجی به دعوت دولت عراق در این کشور حضور یافته‌اند (United States Department of State, 2020).

۳-۲-۲- دور دوم گفت‌وگوهای راهبردی بغداد- واشنگتن

در دور دوم گفت‌وگوهای راهبردی دو کشور، دولت عراق تمایل خود را برای تسهیل انتقال به مرحله جدیدی از روابط با آمریکا که بر آموزش، تجهیز و حمایت از نیروهای امنیتی عراق

¹Strategic Framework Agreement for a Relationship of Friendship and Cooperation between the United States of America and the Republic of Iraq

متمرکز خواهد بود بیان نمود. در دومین بیانیه مشترک که در ۱۹ آگوست ۲۰۲۰ برگزار شد، تأکید شد که ائتلاف با توجه به شرایط مرحله جدید، توانسته از برخی پایگاه‌های نظامی عراق خارج و نیروهای رزمی خود را کاهش دهد و برنامه‌ریزی مدونی بین دو کشور برای هرگونه جابه‌جایی در عراق صورت گیرد (United States Department of State, 2020).

۳-۲-۳- دور سوم گفت‌وگوهای راهبردی بغداد واشنگتن

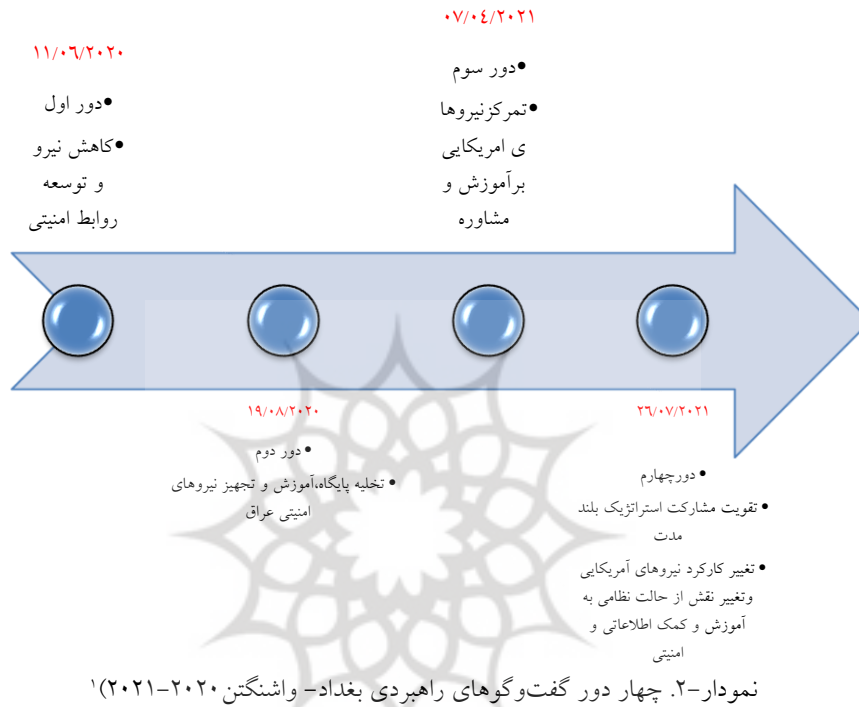
دور سوم گفت‌وگوهای راهبردی در حوزه امنیت و مبارزه با تروریسم در تاریخ ۷ آوریل ۲۰۲۱ برگزار گردید، مقرر شد ضمن تأکید بر ادامه همکاری‌های امنیتی دوجانبه و افزایش توانایی روزافزون نیروهای امنیتی عراق، مأموریت نیروهای آمریکایی در این کشور به آموزش و مشاوره متمرکز یابد و نیروهای رزمی باقی مانده بر اساس دور بعدی گفت‌وگوها از عراق جابجا شوند (United States Department of State, 2021).

۳-۲-۳- دور چهارم گفت‌وگوهای راهبردی بغداد- واشنگتن

دور چهارم گفت‌وگوهای راهبردی عراق و آمریکا در ۲۶ جولای ۲۰۲۱ بین «فواد حسین»، وزیر امور خارجه عراق و «آنتونی بلینکن»^۱، وزیر امور خارجه آمریکا به‌عنوان بخشی از توافقنامه چارچوب استراتژیک ۲۰۰۸ برای رابطه دوستی و همکاری بین ایالات متحده و عراق برگزار گردید، طبق بیانیه مشترک، دو طرف مجدداً بر اهمیت تقویت مشارکت استراتژیک بلندمدت تأکید کرده و بر موضوعات کلیدی شامل ثبات منطقه، بهداشت، تغییرات آب و هوایی، بهره‌وری و استقلال انرژی، مسائل مربوط به کمک‌های بشردوستانه و حقوق بشر، همکاری اقتصادی، تبادل فرهنگی و آموزشی و سایر موضوعات متمرکز داشتند. دولت عراق بر این نکته تأکید کرد که همه نیروهای ائتلاف به دعوت عراق در این کشور حضور دارند و تعهد خود برای محافظت از آن‌ها را یادآور شدند. در نهایت دو هیات عراقی و آمریکایی در بیانیه مشترک چهارم تأکید نمودند که پایگاه‌هایی که آمریکایی‌ها و نیروهای ائتلاف حضور دارند پایگاه آمریکا نیست و حضور نیروهای بین‌المللی در عراق فقط برای حمایت از این کشور در مبارزه با داعش است. در این بیانیه تأکید شد که روابط آمریکا و عراق به‌طور کامل به نقش آموزش و کمک‌های امنیتی و اطلاعاتی تغییر یابد و تا ۳۱ دسامبر ۲۰۲۱ هیچ نیروی آمریکایی با نقش رزمی در عراق حضور نداشته باشد. ضمناً ایالات متحده

¹ Antony John Blinken

قصد دارد به پشتیبانی خود از نیروهای امنیتی عراق از جمله نیروهای پیشمرگه ادامه دهد تا توانایی آن‌ها در مقابله با تهدیدها را افزایش دهد (United States Department of State, 2021).

۳-۳- بیانیه امنیتی مشترک وزرای دفاع بغداد واشنگتن ۲۰۲۳

وزارتخانه‌های دفاع عراق و آمریکا در بیانیه امنیتی مشترکی در تاریخ ۲۰۲۳/۰۸/۰۹ از توافق درباره عملیاتی جدید جدا از فعالیت‌های ائتلاف بین‌المللی برای تقویت توان نیروهای امنیت داخلی عراق بر اساس مفاد توافقنامه چارچوب استراتژیک ۲۰۰۸ تأکید کردند. این بیانیه افزوده که هیئت عراقی به ریاست «ثابت العباسی» وزیر دفاع عراق و هیئتی آمریکایی به ریاست «سیلست والاندر» معاون وزیر دفاع آمریکا مجموعه‌ای از مسائل دفاعی دوجانبه را بر اساس توافق چارچوب راهبردی آمریکا و عراق امضا شده در سال ۲۰۰۸ و بخشی از شراکت فراگیر ۳۶۰ درجه میان دو کشور برگزار

^۱ Joint Statement on the U.S.-Iraq Strategic Dialogue ,United States Department of State, 2020-2021, <https://ge.usembassy.gov/joint-statement-on-the-u-s-iraq-strategic-dialogue/>

کردند. در این بیانیه تأکید گردید هیچ نیروی آمریکایی با مأموریت رزمی در عراق حضور ندارد و همه نیروهای نظامی آمریکا همچنان به دعوت دولت عراق برای آموزش و مشورت و کمک و تبادل اطلاعات برای حمایت از جنگ عراق به منظور تضمین شکست دائمی داعش در این کشور حضور دارند و بر عزم مشترک دو کشور برای ادامه همکاری نظامی در تمام عرصه ها تأکید نمودند (وکاله الانباء العراقیه، ۲۰۲۳). بررسی مواضع سیاسی حاکمیت عراق از ۲۰۱۴ به بعد نشان می‌دهد نخبگان سیاسی بغداد تمایل به ادامه همکاری نظامی، سیاسی، اقتصادی بر اساس توافقنامه چارچوب استراتژیک ۲۰۰۸ را دارند. به‌عنوان مثال در دیدار محمد شیاع السودانی نخست وزیر عراق و برت مک گورک^۱، نماینده ویژه رئیس جمهور آمریکا در امور غرب آسیا و شمال آفریقا در حاشیه نشست سازمان ملل (۲۰۲۳) بر پیشبرد روابط استراتژیک مبتنی بر منافع متقابل و پایداری دولت آمریکا به توافقنامه چارچوب استراتژیک و حمایت از اصلاحات دولت در زمینه های اقتصادی و بازسازی زیرساخت‌ها و مبارزه با تروریسم تأکید گردید (United States Department of State, 2023).

۳-۴- کمیته عالی نظامی عراق و آمریکا (۲۰۲۴)

جنگ طوفان الاقصی و گسترش نسبی درگیری‌ها در منطقه غرب آسیا منجر به تقابل گروه‌های مقاومت با نظامیان آمریکایی مستقر در عراق (پایگاه عین الاسد، حریر و فرودگاه اربیل) شد. افزایش سطح تنش با شهادت تعدادی از رزمندگان مقاومت اسلامی عراق از جمله ابوباکر الساعدی، خروج نظامیان آمریکایی از عراق را مجدداً درگفتمان مقاومت برجسته کرد. مقاومت اسلامی عراق در بیانیه‌ای از گروه‌های مقاومت خواست تا به صفوف مقاومت پیوندند و در بیرون راندن اشغالگران آمریکایی که آن را لحظه تاریخی برای عراق و منطقه می‌دانند، مشارکت فعال داشته باشند (المنار، ۲۰۲۴). این مهم در کنار هزینه‌های انسانی و لجستیکی منجر گردید دولت آمریکا طی توافقی با دولت عراق اقدام به تشکیل «کمیته عالی نظامی آمریکا و عراق» نماید. بر اساس بیانیه وزارت دفاع آمریکا و در راستای اجرای تعهدات ملی و افزایش ظرفیت و کارآمدی نیروهای عراقی، پس از ۶ ماه مذاکره با دولت آمریکا که از آگوست ۲۰۲۳ آغاز شده با این کشور بر سر تشکیل کمیته عالی نظامی (HMC) جهت ارزیابی تهدید و خطر داعش و همچنین مشخص کردن مدت زمان

¹ Brett McGurk

² U.S.-Iraq Higher Military Commission

حضور مستشاران ائتلاف بین‌المللی به رهبری آمریکا بر سر کاهش تدریجی تعداد مستشاران ائتلاف و پایان یافتن مأموریت مبارزه با داعش به توافق رسیده است. فعالیت این کمیته عالی نظامی نشان دهنده گسترش روابط آمریکا و عراق به موجب توافق چارچوب استراتژیک ۲۰۰۸ است در این توافق عراق متعهد به حفاظت از امنیت نیروهای ائتلاف بین‌المللی در طول مدت مذاکره در سراسر کشور و حفظ ثبات و جلوگیری از تنش گردید (defense.gov, 2024). بعد از برگزاری اولین جلسه کمیته عالی نظامی، سنتکام از توافق ۱۰ ساله امنیتی با عراق در زمینه مسائل امنیتی توسط کمیسیون عالی نظامی دوجانبه خبر داد (mdeast.news, 2024).

دفتر نخست وزیری عراق در بیانیه‌ای عنوان نمود که متخصصان نظامی، پایان مأموریت نظامی ائتلاف بین‌المللی علیه داعش را پس از یک دهه آغاز این مأموریت و موفقیت گسترده در تحقق آن با شراکت با نیروهای امنیتی و نظامی عراق برعهده خواهند گرفت. در سایه این بررسی و بازنگری، جدول زمان بندی مشخص پایان مأموریت نظامی ائتلاف بین‌المللی و انتقال به روابط امنیتی دوجانبه میان عراق و آمریکا و کشورهای عضو ائتلاف بین‌المللی و روابط دوجانبه فراگیر با این کشور با پایبندی به توافقنامه چارچوب استراتژیک میان عراق و آمریکا در سال ۲۰۰۸ و همچنین پایبندی به امنیت مستشاران ائتلاف بین‌المللی در مرحله مذاکره در سراسر کشور و حفظ ثبات و جلوگیری از تشدید تنش تدوین خواهد شد. فرمانده کل نیروهای مسلح عراق بر تمایل عراق برای انتقال به مرحله روابط فراگیر و جامع براساس همکاری و دوستی بین‌المللی با کشورهای عضو ائتلاف و در راس آن آمریکا تأکید کرد (دفتر نخست وزیری عراق، ۲۰۲۴). از بررسی متن توافقنامه کمیته عالی نظامی (۲۰۲۴) و اظهار نظرهای رسمی دولت عراق و آمریکا می‌توان به این جمع‌بندی رسید که این توافق بر مبنای توافقنامه چارچوب استراتژیک ۲۰۰۸ تنظیم گردید که هدف اعلانی آن یعنی خروج تدریجی نظامیان ائتلاف از عراق با توافق ۱۰ ساله امنیتی عراق و آمریکا جایگزین گردید. به عبارت دیگر موضوع خروج نظامیان آمریکایی از عراق مطرح نیست بلکه ایالات متحده آمریکا با شراکت امنیتی دوجانبه در پی تداوم حضور نظامی در خاک عراق به شکل دیگر می‌باشد.

ایالات متحده آمریکا به واسطه موقعیت خاص عراق در منطقه غرب آسیا و جلوگیری از گسترش نفوذ جمهوری اسلامی ایران، امنیت رژیم صهیونیستی و کنترل قیمت حامل‌های انرژی نفت و گاز راهبرد حضور بلندمدت در خاک عراق را حفظ خواهد کرد و با طرح توافقنامه جدید هم‌چون

شراکت امنیتی دوجانبه (۲۰۲۴) و تهدید به تحریم نفت و دلار دولت رانتیر عراق در پی تداوم حضور نظامی و حفظ سیاست‌های قبلی در عراق خواهد بود.

۴- اهداف و منافع مجموعه امنیتی سلطه از حضور آمریکا در عراق

آمریکا با حمله به عراق در سال ۲۰۰۳، سعی کرد خلیج فارس را با کمک متحدین به حوزه نفوذ انحصاری خود تبدیل کند. با این وجود، سیاست برتری جویانه با هدف ایجاد نظم هژمونیک منطقه‌ای در خلیج فارس از جانب آمریکا با برخی چالش‌ها و مخالفت‌های بازیگران منطقه‌ای و موازنه‌سازی از جانب آن‌ها روبه‌رو شد. مشکلات و هزینه‌های پیش آمده برای آمریکا در جنگ عراق و رکود مالی آمریکا و تسری آن به جهان، رهبران این کشور را متقاعد کرد که این کشور لزوماً قادر به ادامه سیاست‌های رادیکال و سیطره جویانه نیست. بنابراین، از اواخر دوره بوش و به‌ویژه با روی کار آمدن دموکرات‌ها سعی شد که در خلیج فارس نوعی موازنه قدرت ایجاد شده و بدان طریق ثبات و امنیت در منطقه خلیج فارس تأمین شود، که همراه با خروج نظامی آمریکا در ۲۰۱۱ بود. بازگشت دوباره آمریکا به عراق در سال ۲۰۱۴ و حضور میان مدت واشنگتن در بغداد علی‌رغم هزینه‌های هنگفت، ناشی از نگرانی‌های امنیتی این کشور در منطقه غرب آسیا و در راستای دستیابی به برخی از منافع و اهداف استراتژیک و سیاست‌های کلان ایالات متحده در غرب آسیا، تداوم حضور و نفوذ در بغداد را در دستور کار قرار داده است.

در بررسی مجموعه اهداف استراتژیک و راهبردی آمریکا از تداوم حضور نظامی در عراق به اهداف و منافع ایجابی و سلبی اشاره می‌شود:

۴-۱- اهداف و منافع ایجابی

۴-۱-۱- تأمین امنیت رژیم صهیونیستی

آمریکا اولین کشوری بود که در سال ۱۹۴۸ استقلال رژیم صهیونیستی را به رسمیت شناخت و بر اساس منافع متقابل در مدت ۷۵ سال اخیر شراکت راهبردی با رژیم صهیونیستی را حفظ نموده است. بر طبق شراکت‌های راهبردی بلندمدت آمریکا متعهد به حفظ امنیت رژیم صهیونیستی با ارائه کمک‌های نظامی، امنیتی، اقتصادی و سیاسی شده است. برای نمونه می‌توان به توافقنامه امنیتی ۱۰ ساله ۳۸ میلیارد دلاری دو دولت در سال ۲۰۱۶ اشاره کرد که بر اساس آن آمریکا بایستی سامانه‌های

دفاع موشکی و هوایی به رژیم ارائه دهد. در مراودات اقتصادی می‌توان به شراکت بیش از ۵۰ میلیاردی در سال اشاره کرد. همچنین آمریکا در منطقه غرب آسیا متعهد به تعمیق و گسترش عادی سازی و ادغام رژیم صهیونیستی با کشورهای عربی شده است که توافقنامه ابراهیم و نشست نقب با راهبرد عادی‌سازی رژیم صهیونیستی و کشورهای عربی در مارس ۲۰۲۲، نمونه‌ای از تعهدات بلندمدت آمریکا جهت حمایت از رژیم صهیونیستی بوده است (United States Department of State, 2023).

حمایت جامع نظامی سیاسی و امنیتی آمریکا از رژیم صهیونیستی در طوفان الاقصی و وتوی قطعنامه‌های ضد رژیم صهیونیستی در سازمان ملل از جمله نسل‌کشی، جنایت جنگی و حقوق بشر را می‌توان به این راهبرد افزود (القدس العربی، ۲۰۲۴). تجربه ۷۵ سال اخیر نشان می‌دهد که بین آمریکا و رژیم صهیونیستی اتحاد و همکاری دائمی همانند ناتو وجود ندارد، اما آمریکا به منظور مقابله با تهدیدات استراتژیک در غرب آسیا و برای حفظ منافع متقابل تاکنون بیش از ۳۱۰ میلیارد دلار کمک نظامی و اقتصادی به رژیم صهیونیستی داشته است و با در اختیار گذاشتن آخرین پلتفرم‌های نظامی و امنیتی و اقتصادی به دفاع از بزرگترین متحد غیر ناتو خود پرداخته است (جانانان مسترز و ویل مرو، ۲۰۲۴). ضمناً در ۱۴ ژوئیه ۲۰۲۲ جو بایدن و یائیر لاپید بیدر بیانیه‌ای مشترک به حفظ برتری نظامی رژیم صهیونیستی با توجه به شراکت راهبردی آمریکا و رژیم صهیونیستی تأکید نمودند (وزارت خارجه آمریکا، ۲۰۲۲). از این رو یکی از مؤلفه‌های اصلی سیاست خاورمیانه‌ای آمریکا حفظ امنیت اسرائیل می‌باشد. یکی از نگرانی‌های اصلی ایالات متحده شکل‌گیری بلوک قدرت در غرب آسیا است که متعارض با منافع و امنیت اسرائیل باشد. از این رو شاید یکی از دلایل اصلی حضور آمریکا در منطقه و به خصوص در عراق با اکثریت شیعه، ترس از شکل‌گیری اتحاد کشورهای منطقه علیه رژیم صهیونیستی و به خطر افتادن امنیت آن کشور باشد. مدعای سخن را می‌توان در اظهارات فیلیپ زیلیکوف^۴ یکی از مشاوران اطلاعاتی بوش جست‌وجو نمود که عراق را تهدیدی علیه ایالات متحده آمریکا نمی‌دانست بلکه یک تهدید واقعی علیه امنیت رژیم صهیونیستی

¹ Al-Quds Al-Arabi

² Jonathan Masters and Will Merrow

³ United States Department of State

⁴ Philip david zelikow

می‌دانست و بر این اساس آمریکا تصمیم گرفت به منظور افزایش امنیت رژیم صهیونیستی، عراق را به متحد اصلی خود در منطقه تبدیل کند (mekay, 2004).

۴-۱-۲- کنترل و دسترسی پایدار به نفت

یکی از اهداف پشت پرده آمریکا در جنگ با عراق و تداوم حضور نظامی در دو دهه اخیر در این کشور، دستیابی به منابع نفتی بغداد بود. عراق با دارا بودن ۱۴۳ میلیارد بشکه ذخایر نفتی، پنجمین کشور نفت خیز با حدود ۸.۷ درصد از کل ذخایر نفت جهان می‌باشد (worldometers, 2024). به عبارت دیگر کنترل ذخایر نفت این کشور، تضمین انرژی آینده واشنگتن معنا می‌شود (یزدانی، ۱۳۸۸: ۳۸). می‌توان ادعا نمود بحران دخالت آمریکا در عراق ارتباط تنگاتنگی با منابع نفتی این کشور دارد. آمریکا برای کاهش وابستگی به نفت عربستان که می‌تواند در دراز مدت خطرناک باشد (توافق نامه استراتژیک چین و عربستان) به منبع قابل اعتماد انرژی در عراق چشم طمع دوخته به طوری که در مارس ۲۰۲۳ صادرات نفتی عراق به آمریکا ۷ میلیون و ۵۳۳ هزار بشکه با میانگین روزانه ۲۴۳ هزار بشکه نفت خام بوده است (mdeast.news, 2023). این مهم را بایستی عنوان نمود فعالیت اقتصادی در جهان معاصر به شکل اجتناب ناپذیری با نفت گره خورده و هرگونه اختلال در جریان انتقال انرژی از منطقه غرب آسیا که یکی از مراکز اصلی تأمین انرژی جهان است، افزایش قیمت نفت و رکود اقتصادی را به دنبال خواهد داشت (نوازی و عبادی، ۱۳۹۶: ۱۱۱).

غرب آسیا از مناطقی است که دو سوم ذخایر نفتی در این منطقه قرار دارد. نقش نفت در تعیین سیاست‌ها و استراتژی‌های قدرت‌های بزرگ فرامنطقه‌ای به خصوص ایالات متحده در قبال با کشورهای غرب آسیا غیر قابل انکار است، چراکه دو سوم ذخایر نفتی جهان در این منطقه قرار دارد. بنابراین برای اقتصاد آمریکا به عنوان یک اقتصاد جهانی دسترسی آسان و ارزان به نفت به عنوان موتور محرکه رشد آن حتی با استفاده از زور و قدرت نظامی امری اجتناب ناپذیر است و این دلیلی است که ایالات متحده را به سمت به راه انداختن جنگ در عراق و تداوم حضور در آن کشور اجتناب ناپذیر می‌کند.

شوکه‌های نفتی دهه ۷۰ به دنبال جنگ اعراب و رژیم صهیونیستی در سال ۱۹۷۳ و انقلاب ایران در ۱۹۷۹ و متعاقب آن بحران نفتی که اقتصاد ایالات متحده را با چالش‌های جدی مواجه کرد، برای اقتصاد سرمایه داری آمریکا بسیار گران تمام شد و به دنبال این اتفاقات نقش نفت در تعیین

استراتژی‌ها و خط مشی‌های ایالات متحده نسبت به کشورهای غرب آسیا برجسته شده است. اگرچه ایالات متحده آمریکا با ارائه راهبرد انرژی ملی موسوم به (NEP) استخراج نفت از ذخایر ثابت شده این کشور را افزایش دهد، اما به دلیل مشکلات زیست محیطی بالاخص در منطقه آلاسکا از دستور کار خارج شد و آمریکا بسوی ایجاد تسهیل در دستیابی به منابع نفت خارجی حرکت کرد (بهرامی، ۱۳۹۰). لذا دو دلیل مهم اهمیت نفت خلیج فارس برای ایالات متحده نسبت به ذخایر نفتی آمریکا عبارت‌اند از میزان بسیار فراوان نفت منطقه از یکسو و عواقب و پیامدهای زیست محیطی آلاسکا در صورت استخراج بیشتر نفت این منطقه. در عین حال باید توجه داشت که ایالات متحده و شرکت‌های نفتی وابسته به آن هدفشان فقط تسلط بر منابع نفتی نیست، بلکه هدف از آن تسلط بر منابع نفت عراق و دول عربی با قیومیت سیاسی و نظامی به‌عنوان یک اهرم قدرت است و نه صرفاً یک منبع سوخت. تسلط بر منطقه خلیج فارس به معنای داشتن کنترل بر اروپا، ژاپن، چین و هند است. این کار به ایالات متحده قدرت کنترل بر سیاست‌های نفتی را خواهد داد.

۴-۱-۳- قدرت هژمون در منطقه غرب آسیا

استراتژی سیاست خارجی هژمونیک محور آمریکا، جلوگیری از ظهور و کنترل قدرت‌های رقیب در صحنه سیاست بین‌الملل با اتخاذ رویکرد نظامی است. در منطقه غرب آسیا راهبرد بلندمدت آمریکا در جغرافیای استراتژیک عراق تداوم حضور نظامی در این کشور به اشکال مختلف است تا ضمن حفظ قدرت برتر از ظهور ایران به‌عنوان یک قدرت مسلط و هژمون منطقه‌ای جلوگیری کند (مرکز مطالعات عراق، ۲۰۲۴). ضمناً از آنجایی که قدرت‌های اقتصادی جدید همچون چین، اتحادیه اروپا و ژاپن برای رشد اقتصادی خود بیش از هر چیز به انرژی و به خصوص نفت غرب آسیا نیاز حیاتی دارند، ایالات متحده با حضور در منطقه نفت‌خیز غرب آسیا و عراق و حفظ قدرت هژمون بر جریان انتقال انرژی کنترل دارد و از این مسئله به‌عنوان برگ برنده و اهرم فشار علیه دولت‌های مذکور استفاده می‌کند. لذا عراق به دلیل ذخایر نفتی فراوان، موقعیت جغرافیایی، دروازه ورود ایران به جهان عرب، گذرگاه‌های اقتصادی شرق و غرب و شمال و جنوب در آینده (جاده توسعه)، اهمیت اقتصادی، نظامی و امنیتی برای آمریکا و متحدانش ایفا می‌کند. مجموع موارد گفته شده منجر می‌شود عراق در سیاست راهبردی آمریکا جایگاه ویژه‌ای داشته باشد و در حفظ هژمونی آمریکا

در منطقه نقش تعیین کننده‌ای دارد (خلیل الطائی، ۲۰۲۴). اما به نظر می‌رسد که نفوذ و هژمونی آمریکا با ظهور قدرت‌های دیگر با چالش مواجه گردیده است (کلوث، ۲۰۲۳).

۲-۴- اهداف و منافع سلبی

این اهداف در واقع اشاره به نقاط آسیب پذیر یا تهدید آمیزی دارد که حضور آمریکا در عراق زمینه دفع و رفع آن‌ها را فراهم می‌کند.

۱-۲-۴- مهار تهدید سبز

تهدید سبز^۱ نامی است که استراتژیست‌های آمریکایی در مقایسه با تهدید سرخ کمونیزم، برای بیداری اسلامی در جهان اسلام انتخاب کردند. اصطلاح «تهدید سبز» به افزایش نفوذ جنبش‌های اسلامی، به‌ویژه حول انقلاب اسلامی ایران اشاره دارد. این مهم به‌طور بالقوه مسائلی مانند گسترش نفوذ سیاسی و معنوی ایران، حمایت از گروه‌های شبه‌نظامی، ایدئولوژی‌ها و جنبش‌های اسلامی را در سطح جهانی تقویت می‌کند. تهدید سبز بیشتر با عنوان تروریسم و اسلام‌گرایی رادیکال مطرح می‌گردد که از نظر مقامات آمریکایی، منافع حیاتی و امنیت ملی آمریکا را در معرض خطر قرار داده است (DOUGLAS LITTLE, 2016: 328).

جمهوری اسلامی ایران نقش مهمی در ترویج «تهدید سبز» دارد که به‌طور کلی به گسترش ایدئولوژی‌های اسلامی و نفوذ سیاسی این کشور در منطقه منجر می‌گردد. از جمله حمایت از جنبش‌ها و گروه‌های مقاومت اسلامی چون حزب‌الله لبنان، انصار الله یمن، گروه‌های مقاومت عراق و سوریه و حماس که نقش مستقیمی در گسترش نفوذ تهران در منطقه عمل می‌کنند. ضمناً جمهوری اسلامی ایران با استفاده از رسانه‌ها و برنامه‌های آموزشی، ایدئولوژی خود را در قالب صدور انقلاب اسلامی ترویج می‌دهد و با سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های اقتصادی و نظامی در کشورهای حوزه مقاومت اسلامی، به تقویت جایگاه خود و قدرت این گروه‌ها کمک می‌کند (sider, 2024). از این رو آمریکا در صدد است بسترهای ایجاد کننده تهدید سبز را با اصلاحات سیاسی و ایجاد تغییرات اقتصادی و فرهنگی در عراق دفع نماید.

¹ Green threat

۴-۲-۲- جلویی از ظهور قدرت‌های رقیب در منطقه

غرب آسیا به دلیل موقعیت ژئوپلیتیکی، ژئواکونومیک و ژئواستراتژیک نقش مهمی در سیاست‌های جهانی ایفا می‌کند و همواره مورد توجه قدرت‌های بزرگ خارجی بوده است و در این میان ایالات متحده به دلیل قدرت هژمون و برقراری روابط با دولت‌های منطقه‌ای از طریق پیمان‌های دفاعی و نظامی، نفوذ چشمگیری در منطقه داشته و همواره به این موضوع اشاره کرده است که دارای منافع حیاتی در غرب آسیا است، لذا نسبت به معادلات سیاسی در غرب آسیا و جهت‌گیری‌های سیاسی کشورهای منطقه حساسیت زیادی دارد. در این راستا ایالات متحده برای جلوگیری از نظم منطقه‌ای و شکل‌گیری قدرت منطقه‌ای، چاره‌ای جز حضور مستقیم در این منطقه ندارد (بهرامی، ۱۳۹۰).

ایالات متحده از نظامیان خود در منطقه به‌عنوان یک اهرم فشار علیه دولت‌های منطقه به جهت جلوگیری از شکل‌گیری بلوک قدرت مخالف با منافع ایالات متحده در غرب آسیا و خلیج فارس استفاده می‌کند.

راهبرد کلان آمریکا در عراق، تثبیت هژمونی و مبارزه با تمامی رقبای اقتصادی و سیاسی آمریکا است. با توجه به رویکرد روسیه جهت گسترش نفوذ در غرب آسیا و اهمیت منابع فراوان انرژی عراق برای چین، می‌توان ادعا کرد این کشورها در پی افزایش نفوذ خود در عراق هستند و آمریکا نگران تبعاتی است که رویکرد این قدرت‌های نو ظهور می‌تواند به همراه داشته باشد. مثلاً همزمان با گسترش دامنه مشارکت چین با عراق (۳۴ میلیارد دلار در ۲۰۲۳) در حوزه اقتصادی، پکن از نفوذ اقتصادی‌اش برای تحت تأثیر قرار دادن میدان سیاست بغداد استفاده می‌کند. بنابراین آمریکا می‌کوشد جای پای خود را در عراق محکم و رقبا را تضعیف کند. در اکتبر ۲۰۱۹ عادل عبدالمهدی، نخست‌وزیر وقت عراق هشت قرارداد «نفت در ازای بازسازی» را با پکن امضا کرد. براساس مفاد این قراردادها، قرار بر آن بود که چین در ازای دریافت ۱۰۰ هزار بشکه نفت در روز، مدیریت پروژه‌های مرتبط با توسعه زیرساخت‌های ویران‌شده عراق را عهده‌دار شود (amwaj.media, 2024). در این میان اعتراض‌ها به فساد در سراسر عراق با مدیریت مستقیم آمریکا که مدت کوتاهی پس از امضای توافق‌نامه‌ها کلید خورد، به شکلی برجسته زمینه ساز انفعال پکن شد؛ اعتراض‌هایی که در نهایت منجر به استعفای عبدالمهدی و لغو توافقات مذکور شد. یک عراق امن می‌تواند جاذب

سرمایه‌گذاری قدرت‌های نوظهور باشد، بنابراین آمریکا با ناامن سازی عراق، زمینه توسعه و پیشرفت رقبا را از بین می‌برد.

۴-۲-۳- مهار جمهوری اسلامی ایران

در نگاه مقامات آمریکایی، خطری که جمهوری اسلامی ایران برای منافع آمریکا در عراق ایجاد می‌کند، بسیار گسترده است و لذا کنترل و مهار ایران آن هم با نسل جوان و نیروهای مذهبی عراق باید به اولویت نخست آمریکا تبدیل شود. ایران به دلیل مؤلفه‌های بالقوه قدرت از توان مناسبی برای تبدیل شدن به قدرتی هژمون برخوردار است (ستار و رسولی، ۱۴۰۲: ۱۰۶) و در صورت عدم مهار تهدیدی مستقیم برای آمریکا و متحدانش محسوب می‌شود. مایکل نایتس^۱ متخصص امور نظامی و امنیتی عراق، ایران و کشورهای حوزه خلیج فارس در موسسه واشنگتن معتقد است:

«ایران، دولت عراق را در بالاترین سطح کنترل می‌کند. این امر به‌ویژه از اواخر تابستان ۲۰۱۹ صادق بوده است. به‌عنوان فردی که از نزدیک با رهبران عراقی در تماس هستم، شخصاً شاهد نقش پویای ایران و نفوذ آن‌ها بر مقامات عراقی بوده‌ام. سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در عمل دولت عراق را کنترل می‌کند. ایران می‌تواند بر انتصاب مقامات عراقی تأثیر بگذارد. تنها دلیل اینکه ایران نیروهای آمریکایی را از عراق اخراج نمی‌کند این است که این نیروها طعمه خوبی برای گروگان‌گیری هستند. در چنین شرایطی آمریکا باید به‌طور شفاف نشان دهد که حامی وضع موجود عراق نیست و می‌کوشد با کمک نسل جدید عراق و شیعیان مرکزگرا تغییرات لازم را در عراق ایجاد کنند» (Knights, 2019).

در مجموع، ایالات متحده آمریکا برای حفظ منافع خود در عراق پیگیر اهداف زیر است:

- ترویج فرهنگ و سبک زندگی غربی در عراق (کشاورز شگری، ۱۴۰۰: ۱۲۳)؛
- حفظ هژمونی نفتی (محمدی و دیگران، ۱۳۸۹: ۶۰)؛
- اتصال اقتصاد عراق به بازار آزاد و ترویج لیبرال دموکراسی در این کشور؛
- تأمین امنیت رژیم صهیونیستی (قربانی و قدیمی، ۱۳۹۱: ۵۹)؛
- روی کار آوردن حکومت‌های سکولار، دموکراتیک و متحد غرب در عراق (کشاورز شگری، ۱۴۰۰: ۱۰۵)؛

¹ Michael Knights

- تقویت نفوذ رژیم صهیونیستی در دولت فدرال و اقلیم کردستان؛
- تقویت کردستان عراق جهت فشار بر جمهوری اسلامی با استقلال طلبی اکراد در مناطق کردی؛
- کاهش نفوذ ایران در عراق (محمدی، ۱۴۰۲)؛
- حفظ پایگاه نظامی به صورت دائمی در عراق (وزارت دفاع آمریکا، ۲۰۲۴).

در مجموع می‌توان گفت هدف راهبردی آمریکا این است که بر مجموعه امنیتی منطقه غرب آسیا مسلط شود و در این میان کشور عراق عنصر کلیدی در این منطقه است و به همین دلیل، آمریکا به شدت در صدد است تا با فراهم آوردن بستر مناسب، به مجموع اهداف سلبی و ایجابی خود دست یابد. موضوعی که سبب ماندگاری آمریکا در عراق و توجه ویژه آن به فعالیت‌ها و کیفیت حضور و نقش آفرینی جمهوری اسلامی ایران در عراق شده است.

۵- پیامد تداوم حضور آمریکا در عراق بر مجموعه امنیتی مقاومت به رهبری

ایران

کشور عراق براساس نظریه بوزان برای جمهوری اسلامی ایران به دلایل گوناگون از جمله ابعاد سیاسی، اقتصادی، امنیتی، اجتماعی؛ منافع ملی و مرزهای جغرافیایی مشترک دارای اهمیت است. پیوستگی جغرافیایی و مرزهای مشترک ایران و عراق در ساختار جدید منطقه‌ای که در آن امنیت یک کالای همگانی است، باعث می‌شود در هم تنیدگی امنیت ایران و عراق بیشتر شود. از این رو جمهوری اسلامی ایران به جهت حفظ منافع و امنیت خود، اهداف و رویکردهایی از جمله، اخراج نظامیان آمریکا از عراق، تعطیلی پایگاه اشغالگران، کاهش نفوذ امنیتی رژیم صهیونیستی در اقلیم، مقابله با ایران هراسی غرب در فضای مجازی عراق، وحدت بین شیعیان، مبارزه با تروریسم، دور زدن تحریم‌ها، دستیابی به بازار اقتصادی عراق، حفظ اهرم انرژی برق و گاز و... را در عراق دنبال می‌کند که بخش قابل توجهی از این رویکردها متأثر از حضور و نفوذ امنیتی آمریکا در عراق است. حضور نظامی آمریکا در عراق تأثیر مستقیم بر امنیت جمهوری اسلامی ایران دارد چراکه منافع ایران اصولاً در نقطه مقابل منافع واشنگتن در بغداد قرار دارد. لذا هدف اصلی نظام سیاسی ایران اطمینان

یافتن از این مسئله است که عراقی که در تقویت محور مقاومت در منطقه نقش اساسی داشته مجدداً به یک تهدید امنیتی برای همسایه شرقی خود تبدیل نگردد. مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «پیشرفت، سعادت، استقلال و اعتلای عراق برای جمهوری اسلامی ایران بسیار مهم است» (خامنه‌ای، ۲۰۲۳/۰۵/۱۹) ایشان بر گسترش همکاری‌ها به‌ویژه توافقنامه‌های امنیتی و اقتصادی تأکید کردند: «امنیت عراق، امنیت ایران است، هم چنان که امنیت ایران نیز در امنیت عراق تأثیرگذار است» (خامنه‌ای، ۲۰۲۲/۱۱/۲۹). بدین ترتیب می‌توان بیان نمود امنیت و ثبات سیاسی و اقتصادی عراق جز منافع و اهداف کلیدی جمهوری اسلامی ایران است. موضوعی که با حضور نظامیان آمریکایی در عراق به چالش کشیده شد که نمونه بارز آن شهادت سردار سلیمانی در ۲۰۱۹/۰۵/۰۳ در فرودگاه بغداد بود. چنانچه تشریح شد در نظریه مکتب کینهاک و نظریه مجموعه امنیتی منطقه‌ای، تک بعدی بودن امنیت زیر سؤال می‌رود و معتقدند تهدیدها و آسیب‌پذیری‌های یک دولت در حوزه‌های مختلف نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی خود را نشان می‌دهند. در چارچوب این نظریه حضور نظامیان آمریکایی در عراق تهدیدات چندبعدی مستقیمی را متوجه ایران می‌سازد که مهم‌ترین ابعاد آن به شرح ذیل است.

۵-۱- تهدیدات امنیتی و سیاسی

نظریه مجموعه امنیتی منطقه‌ای، بحث نفوذ قدرت‌های فرا منطقه‌ای را یکی از مباحث جدی برهم زننده نظم و امنیت در یک مجموعه امنیتی منطقه‌ای می‌داند. در چارچوب گزاره‌های تئوریک رهیافت یاد شده، اشغال عراق اگرچه باعث تضعیف این کشور و رفع تهدید مستقیم و جدی آن برای امنیت جمهوری اسلامی ایران شد، اما تداوم حضور نظامی آمریکا، بی‌ثباتی داخلی و آینده مبهم شمال عراق، افزایش نقش منطقه‌ای ترکیه و عربستان، تهدید علیه امنیت ملی ایران را افزایش داد. چراکه با حضور آمریکا در عراق، رژیم صهیونیستی این امکان را یافت که خود را از نظر جغرافیایی به ایران نزدیک کرده و با حضور در شمال عراق به اهداف خود در مقابله با ایران نزدیک‌تر شود (سهرابی، ۱۳۹۶: ۳۹). فعالیت وسیع جاسوسان رژیم صهیونیستی در اقلیم کردستان مبتنی بر کاهش نقش شیعیان هم سو با ایران در ساختار سیاسی عراق و تجزیه این کشور به سه اقلیم است زیرا این فرایند می‌تواند نفوذ و توان جمهوری اسلامی ایران را در عراق و منطقه کاهش دهد. با توجه به این واقعیت که نظم امنیتی غرب آسیا، نظم در حال گذار است، تداوم مداخلات امنیتی و

سیاسی آمریکا در عراق، تحقق نظم مطلوب برای محور مقاومت به رهبری جمهوری اسلامی ایران را دور از انتظار خواهد کرد و به سمت الگوی مطلوب رژیم صهیونیستی و تأمین منافع آن حرکت خواهد کرد. برای تحقق این اهداف، سوق دادن عراق به عادی سازی روابط با رژیم صهیونیستی در بلندمدت و تغییر چینش نظامی، امنیتی و سیاسی و ظرفیت سازی برای هژمونی گفتمان ملی-عربی ممکن خواهد کرد (پورسعید، ۲۰۲۲) همچنین حضور نیروهای فرامنطقه‌ای به بهانه مبارزه با تروریسم در عراق برای ایران تهدیدات امنیتی در اشکال مختلف به وجود آورده است. جهت گیری استراتژی آمریکا در عراق با ادعای امنیت سازی موجب بی ثباتی و ناامنی در غرب آسیا و محیط پیرامونی ایران گردیده است. ایجاد ائتلاف بین المللی با ادعای مبارزه با تروریسم در منطقه نه تنها موجب کاهش ناامنی نشده است، بلکه تروریسم در اشکال گوناگون رشد پیدا کرده است. دقت و تأمل در رویکرد نیروهای فرامنطقه‌ای خصوصاً آمریکا نشان می دهد که ادعای مبارزه با تروریسم، کنترل تسلیحات هسته‌ای و مقابله با بنیادگرایی با هدف تضمین امنیت رژیم صهیونیستی و منافع آمریکا طرح ریزی شده و موجب معمای امنیتی برای منطقه خصوصاً ایران شده است. با توجه به مباحث ساختاری در مکتب کپنهاک، ناامنی های به وجود آمده در مناطق پیرامونی ایران خصوصاً عراق جدید با رویکرد نظامی ایالات متحده آمریکا، امنیت آن را در حوزه های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی با مخاطره مواجه ساخته است (Aghazadeh khoei, 2015: 4-5). تهدید ساختار نظام جمهوری اسلامی ایران، افزایش بودجه و تجهیزات نظامی و بالطبع افزایش استقرار نیروهای نظامی در مرزها، به جهت بازدارندگی و حفظ امنیت نسبی در مناطق غربی کشور منجر به هزینه های اقتصادی فراوان می شود. بر اساس مکتب کپنهاک صرف نظر از قوی یا ضعیف بودن دولت، همواره هزینه های سنگین انسانی و اقتصادی و نظامی به قوت خود باقی است (بوزان، ۱۳۹۰: ۴۱)

ضمناً حضور آمریکا در عراق برای ج.ا.ایران هم به لحاظ ایدئولوژیک و هم به لحاظ تغییرات ژئوپلیتیکی تهدید تلقی می شود. استراتژی انزوای ایران در حوزه ژئوپلیتیک و تقویت ائتلاف های منطقه ای مخالف ایران و پیگیری سیاست تغییر رژیم (George, 2003) تقویت افراط گرایی، شکاف اجتماعی ایرانی-عربی، سنی-شیعی، کردی-عربی در عراق با توجه به بافت مذهبی و قومی در ایران، پشتیبانی از گروه های اپوزیسیون کردی همچون پژاک، کومله و... تهدیدی است که ثبات و امنیت سیاسی ایران را هدف قرار داده است (Aghazadeh khoei, 2015: 3).

در مجموع می‌توان تحلیل کرد تهدیدات امنیتی و سیاسی ناشی از حضور نظامیان آمریکا در عراق برای جمهوری اسلامی ایران، فعال شدن هسته‌های خفته داعش و حزب بعث، استقلال‌طلبی اقلیم، فشار جریان‌های سکولار، فدرالی شدن استان‌های سنی‌نشین از جمله الانبار، تعارضات قومی مذهبی، نفوذ منطقه‌ای رژیم صهیونیستی در اقلیم، افزایش حملات سایبری، ترور و خرابکاری مراکز حیاتی می‌باشد.

۲-۵- تهدید اقتصادی

چشم انداز ساختارسازی اقتصادی عراق از منظر آمریکا بر اساس اصول «بازار آزاد» از جمله خصوصی‌سازی، کاهش مداخلات دولت و باز بودن سرمایه‌گذاری و تجارت خارجی طراحی شده بود (کینک، ۲۰۰۳: ۹). حکومت ائتلاف موقت عراق^۱ یا همان دولت انتقالی عراق این اصلاحات را در قالب ۱۰۰ دستور جامع پیش برد که به عنوان دستورالعمل بخش‌نامه‌های الزام آور برای مردم عراق شناخته می‌شد و عدم اجرای آن عواقب کیفی و تاثیر مستقیمی در نحوه عملکرد عراقی‌ها داشت و تغییراتی را در قوانین عراق ایجاد کرد (2: CPA, 2003). مهم‌ترین اقدامات ایالات متحده آمریکا در حوزه اقتصادی عراق به ساختار سازی در حوزه انرژی (یزدانی و محمود اوغلی، ۱۳۸۸: ۱۳۲) ایجاد صندوق توسعه عراق^۲ (دومین گزارش موقت iamb، ۲۰۰۶: ۳) احیای بانک مرکزی عراق با سفارش شماره ۳۸۱ (CPA, 2003: 18) و تأسیس بانک تجارت عراق^۳ با سفارش شماره ۴۹ (CPA, 2003 Order Number 49) مربوط می‌شود. این اقدامات منجر شد آمریکا بر ساختار اقتصادی عراق از طریق تدوین بودجه، وضع قوانین و ساختار مالیاتی جدید، وضع قانون سرمایه‌گذاری خارجی، تسلط یابد و با در دست گرفتن جریان اصلی اقتصاد عراق یعنی انرژی و درآمد حاصل از آن در بانک فدرال رزور آمریکا، مهم‌ترین نقش منفی را در روابط اقتصادی ایران و عراق ایفا کند. تمام درآمد ارزی حاصل از فروش نفت دولت عراق در بانک فدرال رزور آمریکا ذخیره می‌شود. لذا تحریم دلار توسط آمریکا دولت شکننده و رانتیر عراق را با شدیدترین بحران اجتماعی و اقتصادی و سیاسی در داخل عراق مواجه خواهد کرد. این واقعیت مهمی است که نشان می‌دهد دولتمردان و حاکمیت عراق توان اتخاذ تصمیم مخالف با آمریکا را ندارند.

¹ Coalition Provisional Authority - CPA

² Development Fund for Iraq (DFI)

³ Trade Bank of Iraq – المصرف العراقي للتجارة

همچنین حضور آمریکا در عراق و کشورهای نفتی پیرامون ایران، تهدیدات اقتصادی علیه ایران خصوصاً کاهش صادرات نفت را در پی داشته است. در پی تحریم‌های اقتصادی بین‌المللی علیه ایران، عراق با رشد تولید نفت خام خود، سهم ایران را در بازار نفت تصاحب کرد (اسماعیل‌زاده امامقلی و احمدی فشارکی، ۱۳۹۵: ۱۳۱). از این رو بایستی عنوان نمود که کاهش صادرات نفت ایران به معنای کاهش منابع ارزی و تهدید اقتصادی ایران با کمک عراق تحت سلطه آمریکا محقق می‌شود (قنبرلو، ۱۳۹۷: ۱۴۳).

بنابراین محروم کردن ایران از اقتصاد عراق با تحریم گسترده علیه جمهوری اسلامی و تقویت حضور آمریکا در بازار عراق و صنایع نفتی و پتروشیمی این کشور از طریق شرکت‌های خصوصی از جمله اقدامات آمریکا در مواجهه با حضور و فعالیت اقتصادی ایران در عراق است. تا جایی که یکی از مهم‌ترین پیشنهادات اقتصادی آمریکا در مذاکرات ژوئن ۲۰۲۰، کاهش وابستگی عراق به واردات کالا و انرژی از ایران و دریافت برق از کشورهای عربی حاشیه خلیج فارس بود. در دور اول گفت‌وگوهای راهبردی بین دو کشور بر اصلاحات اقتصادی، تعیین مشاوران اقتصادی آمریکایی، مشارکت شرکت‌های آمریکایی در پروژه‌های بخش انرژی و... اشاره گردید. توافقاتی که در راستای وابسته کردن اقتصاد عراق به آمریکا و نهادهای بین‌المللی و کاهش وابستگی به ایران معنا می‌گردد (وزارت خارجه آمریکا، ۲۰۲۰).

۳-۵- تهدیدات اجتماعی

پلتفرم‌های آمریکایی در عراق با استقبال گسترده‌ای مواجه شده‌اند به طوری که یوتیوب تقریبی ۲۴ میلیون، فیس بوک ۱۸ میلیون، اسنپ چت ۱۶ میلیون و اینستاگرام ۱۴ میلیون و توییتر نزدیک به ۳ میلیون کاربر در فضای مجازی عراق دارد (مرکز دیجیتال عراق، ۲۰۲۳). جنگ نرم با پلتفرم و محتوای آمریکایی مهم‌ترین عامل در جهت‌دهی و تغییر افکار عمومی عراق با رویکرد ضد ایرانی می‌باشد و بر مناسبات اجتماعی و نگرش ملت عراق به ایران تأثیر منفی دارد. جنگ نرم آمریکا در عراق تحت عناوینی هم‌چون دخالت ایران در امور عراق، سرکوب اعتراضات مردمی، معرفی ایران به عنوان عامل نابسامانی سیاسی در عراق، برجسب‌هایی است که به ذهن مخاطب عراقی وارد شده و منجر به تثبیت برخی باورها میان عراقی‌ها گردیده و وجهه جمهوری اسلامی ایران را در عراق تخریب می‌نماید.

برای نمونه حمله به کنسولگری ایران در کربلا و شعارهای ضدایرانی جریان مدنی در اکتبر ۲۰۱۹ موید این ادعاست (ایندیپندنت عربی، ۲۰۱۹).

مبحث دیگر در حوزه تهدیدات اجتماعی، امنیتی کردن قومیت‌ها و مذاهب در این کشور است. مقوله امنیتی سازی و غیرامنیتی سازی همواره از رویه‌های رایج در سیاست خارجی آمریکا در مواجهه با رقبای این کشور بوده است. از این منظر سیاست تقویت و حمایت از فرقه‌گرایی توسط آمریکا در عراق زمینه ساز فرآیند امنیتی نمودن هویت‌های مذهبی و نژادی در راستای تضعیف نقش منطقه‌ای ایران فراهم نموده است. آمریکا با امنیتی نمودن مسائلی همچون هلال شیعی و فعالیت‌های هسته‌ای نقش ایران را در منطقه به چالش می‌کشد. ضمناً ظهور و خیزش داعش که خود برآیند مستقیم و غیرمستقیم عملکرد آمریکا در عراق است منجر به تقویت فرآیندهای امنیتی و هویت فرقه‌ای در این کشور شده است. بنابراین نتایج استراتژیک این منازعات به شکل اساسی منافع امنیتی جمهوری اسلامی ایران را در منطقه تحت تأثیر قرار داده است (ستوده و کیانی، ۱۳۹۷: ۱۴۵).

مهم‌ترین تهدید اجتماعی آمریکا در عراق، ارتباط سیاست ایران در لبنان و عراق و تقویت انگاره سیاست لبنان‌نیزه کردن عراق از سوی ایران است تا در کنار داعش و القاعده، ایران را به عنوان تهدید امنیتی در ذهن مخاطب عراقی تثبیت کند.

ایالات متحده آمریکا در رسیدن به این هدف اساسی تمام توان خود را به کار گرفته تا با تغییر ساخت قدرت و سیاست و بکارگیری نخبگان سکولار، نقش جمهوری اسلامی ایران را در عراق کاهش دهد. ضمناً بافت اجتماعی موزاییکی عراق و حضور گروه‌های مختلف قومی - فرقه‌ای، این کشورها را به مثابه قطعه‌ای کوچک از پازل منطقه غرب آسیا به تصویر می‌کشد که عدم پیشرفت فرایند ادغام این گروه‌ها در قالب یک ملت واحد و شکل‌گیری هویت ملی، ابعاد واگرایانه و منازعه آمیز جامعه عراق را تشدید کرده است و می‌تواند دومینوار به کشورهای هدف سرایت نماید (سهرابی، ۱۳۹۶: ۶۳).

۶- مقدورات و محذورات ایران در مواجهه با حضور نظامیان آمریکایی در

عراق

همسایگی و مجاورت سرزمینی از نظر بوزان برای موجودیت یک مجموعه امنیتی ملاک ارزشمندی است. با توجه به این که تهدیدات در فاصله نزدیک، شدت و نمود بیشتری دارند و کشورها از تهدیدات امنیتی در مجاورت خود بسیار نگرانند، هرگونه کنش و واکنشی را در کشورهای همسایه در نظر دارند (Buzan and Waever, 2009: 113). بوزان معتقد است در شکل‌گیری دوستی و دشمنی موضوعاتی همچون مذهب، تاریخ، تمایلات قومی، فرهنگ و جغرافیا تأثیرگذار است (Buzan and waever, 2003: 50). با وجود این چهار متغیر، بوزان از یک عامل دیگر نیز به نام نفوذ یا پوشش نام می‌برد که هرچند ذاتی یک مجموعه امنیتی منطقه‌ای نیست، اما می‌تواند پویای درونی یک مجموعه را تحت تأثیر قرار دهد و حتی تغییراتی در آن ایجاد کند (Buzan and Waever, 2009: 58). با توجه به توافقنامه امنیتی ۲۰۰۸ و چارچوب استراتژیک ۲۰۲۰-۲۰۲۱ و حضور امنیتی طولانی مدت در عراق، نفوذ آمریکا در این کشور بسیار زیاد است. لذا با توجه به افق‌های ساختارگرایانه مکتب کپنهاک، گسترش نفوذ و تداوم حضور نظامی آمریکا در این کشور، تهدید جدی علیه امنیت ملی ایران است. این کنش، حضور فعالانه و راهبردهای مناسب جمهوری اسلامی ایران در عراق را به جهت رفع تهدیدهای امنیتی و افزایش قدرت مجموعه امنیتی محور مقاومت می‌طلبد.

خروج آمریکا از عراق به معنای افزایش نفوذ ایران در منطقه و تبدیل شدن عراق به عضوی مؤثر در ائتلاف منطقه‌ای ایران و به صورت خاص محور مقاومت تعبیر می‌شود. بنابراین حضور آمریکا در عراق جزو سیاست‌های راهبردی واشنگتن است و با سلطه دلار و تحریم، به دنبال باج‌گیری از حاکمیت عراق در پرونده‌های مهمی چون رابطه بغداد-تهران و آینده نیروهای آمریکایی و توافقات امنیتی با این کشور است. آمریکا در بازه زمانی کوتاه‌مدت و میان‌مدت با تغییر عناوین و حضور مستشاری^۱ تصمیم به ماندن در عراق دارد و این امر از طریق دیدارهای دیپلماتیک خصوصاً فعالیت سفیر آمریکا در بغداد مشهود است. از این رو استراتژی آمریکا در عراق، حفظ این کشور به عنوان

۱ حضور مستشاری یک فریب دیپلماتیک است و هرگونه نفوذ امنیتی و عملیات نظامی علیه جمهوری اسلامی ایران می‌تواند تحت عنوان یک مأموریت مستشاری نیز انجام شود.

عنصر کلیدی و متحد راهبردی خود است و با همه توان برای به حداقل رساندن نقش ایران در عراق و تغییر ساخت قدرت و سیاست و روی کار آمدن نخبگان سکولار و غرب گرا تلاش خواهد کرد. در همین راستا، آمریکا به شدت درصدد است تا با فراهم آوردن بستر مناسب به اهداف خود در این کشور دست یابد و با ایجاد و الغای پیوند بین ایران و تروریسم زمینه حضور نظامی و مستشاری در خاک عراق را ادامه دهد.

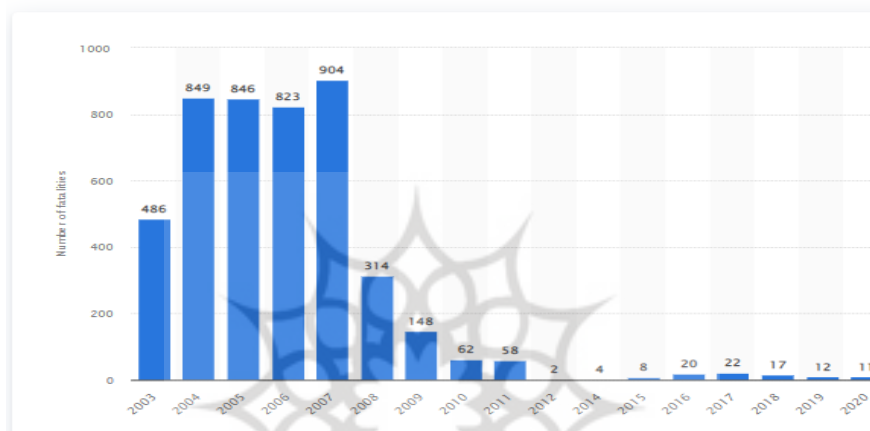
در خصوص اخراج نظامیان آمریکایی بایستی بیان نمود که ظاهراً حاکمیت عراق توانایی اخراج آمریکایی‌ها از خاک خود را ندارند، چراکه بحران اقتصادی، سیاسی و امنیتی در نتیجه تحریم آمریکا منجر به ابر چالش اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و در نهایت جنگ داخلی می‌شود. ضمناً نقش ایالات متحده در قدرت یافتن نخبگان سیاسی عراق بسیار حائز اهمیت است و همین موضوع کاتالیزوری در پذیرش حضور آمریکایی‌ها توسط نخبگان سیاسی عراق است. با بازگشت به گذشته و سیری در تاریخ عراق سه عامل ذیل در خروج نظامیان آمریکایی از عراق در ۲۰۱۱ نقش بسزایی داشته‌اند:

- مبارزه نظامی گروه‌های مقاومت شیعی و اهل سنت عراق با اشغالگران آمریکایی؛
- هزینه بالای مادی و نظامی و تلفات انسانی نظامیان آمریکایی در عراق؛
- مخالفت قاطبه گروه‌های شیعی و اهل سنت عراق و مردم این کشور با ادامه اشغالگری آمریکا در عراق.

طبق جدول شماره ۱ تعداد سربازان کشته شده آمریکایی بین سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۷ یعنی در اوایل اشغال نظامی بسیار زیاد بود که نقطه اوج آن با ۹۰۴ کشته در سال ۲۰۰۷ بود. در پنج سال اول درگیری نیروهای نظامی آمریکا به سبب حضور میدانی و زمینی در مبارزه با جیش‌المهدی، سازمان بدر، القاعده (اهل سنت) و دیگر گروه‌های نظامی و سیاسی که به دنبال پر کردن خلا قدرت با برکناری صدام بودند، منجر به کشته شدن تعداد زیادی از نظامیان آمریکایی شد. اما به تدریج بعد از ۲۰۰۸ و با توافق چارچوب استراتژیک و همچنین عوامل سیاسی و حقوقی دولت وقت عراق تلفات نظامیان آمریکایی کاهش یافت که در سال ۲۰۱۱ به اخراج نظامیان آمریکایی از عراق منجر گردید. حضور دوباره نظامیان آمریکایی در خاک عراق برای مبارزه با داعش به شکلی بود که برخلاف گذشته آمریکا نیروهای نظامی خود را به جنگ مستقیم و زمینی در مبارزه با داعش اعزام

نکرد بلکه با پشتیبانی هوایی و اطلاعاتی و امنیتی و آموزش نیروهای عراقی با هزینه بالغ بر ۳.۵ میلیارد دلار شرکت داشتند (CJTFOIR, 2019). همین امر منجر شد که تعداد کشته‌های نظامیان آمریکایی مطابق جدول شماره ۱ بسیار کاهش یابد و برای این کشور حداقل در بخش نیروی انسانی هزینه بردار نبوده و فشار افکار عمومی آمریکا را برخلاف ۲۰۰۸ در پی نداشته باشد (statista, 2022).

تعداد سربازان آمریکایی کشته شده در جنگ عراق از سال 2003 تا 2020

تصویر-۱. تعداد سربازان آمریکایی کشته شده در جنگ عراق ۲۰۲۰-۲۰۰۳ (statista: 2020)^۱

بر اساس جدول فوق می‌توان به این جمع‌بندی رسید که سیاست ایالات متحده آمریکا در کاهش تعداد نیروهای نظامی رابطه مستقیمی با تلفات انسانی نظامیان این کشور دارد، یعنی اگر تلفات نظامیان آمریکایی افزایش یابد شاهد محدودسازی و در نهایت خروج نظامیان آمریکایی خواهیم بود. نتیجه عملیات‌های فضاصل مقاومت در بازه زمانی قبل و بعد شهادت سردار سلیمانی به کاهش تعداد پایگاه نظامیان آمریکایی به سه پایگاه در منطقه کردی، سنی و مرکزی عراق منجر گردید^۲ (الجزیره، ۲۰۲۱). به عبارت دیگر، فاصله گرفتن پایگاه‌های نظامی آمریکا از دسترس گروه‌های مقاومت و بیان تغییر ماموریت از نظامی به مستشاری، فریب افکار عمومی و تحت فشار قرار دادن

^۱Number of U.S. soldiers killed in the Iraq war from 2003 to 2020,30/09/2022, <https://www.statista.com/statistics/263798/american-soldiers-killed-in-iraq>

^۲ مطابق با چهار دور مذاکرات دیپلماتیک بغداد و اشتگتن بین سال‌های ۲۰۲۰ و ۲۰۲۱ تعداد پایگاه‌های آمریکایی از ۱۱ پایگاه به ۳ پایگاه کاهش یافت. عملیات نظامی مقاومت اسلامی عراق در طوفان الاقصی علیه سه پایگاه آمریکایی عین الاسد در الانبار، الحریر اقلیم کردستان و پایگاه ویکتوری در بغداد صورت پذیرفت.

دولت عراق جهت فشار به نیروهای مقاومت برای کاهش عملیات‌های ضد اشغالگری این گروه‌ها جهت کاهش عملیات مقاومت تعریف می‌شود. اگرچه با حملات گروه‌های مقاومت به نظامیان آمریکایی در عراق باید شاهد حمله نظامی متقابل علیه مواضع بود اما تجربه ثابت کرده است که هزینه‌زا بودن حضور در میدان برای ایالات متحده آمریکا قابل تحمل نخواهد بود.

در مقطع فعلی غیر از گروه‌های مقاومت و بخشی از احزاب سیاسی شیعی، حاکمیت و نخبگان سیاسی مخالف اخراج نظامیان آمریکایی هستند که نمود بارز آن آبستراکسیون احزاب کردی و سنی و عدم حضور ۷۵ درصد از کل نمایندگان پارلمان پنجم در جلسه تصویب قانون اخراج نظامیان آمریکایی از عراق بود (مرکز مطالعات عراق، ۲۰۲۴). لذا برای دستیابی به امنیت پایدار راهبرد جمهوری اسلامی ایران در عراق باید اخراج آمریکا از عراق صورت بگیرد که چگونگی آن مسئله‌ای است که نیاز به پژوهش راهبردی دقیق دارد و به‌عنوان پیشنهاد به خوانندگان ارائه می‌شود.

نتیجه‌گیری

در چهارچوب نظریه امنیت منطقه‌ای باری بوزان می‌توان گفت ایالات متحده آمریکا عراق را به مثابه عرصه‌ای برای رقابت خود با رقبای منطقه‌ای، از جمله ایران می‌بیند. از این‌رو، حفظ هژمونی، مهار مخالفان استراتژیک، جلوگیری از ظهور قدرت‌های منطقه‌ای (به‌ویژه نفوذ جمهوری اسلامی ایران)، حفظ امنیت رژیم صهیونیستی، کنترل قیمت حامل‌های انرژی و منافع ژئوپلیتیک، به‌عنوان علل حضور نظامی آمریکا در خاک عراق تحلیل می‌شود. موقعیت استراتژیک عراق در غرب آسیا، ایالات متحده را بر آن داشته تا با طرح توافقنامه‌های امنیتی و چارچوب استراتژیک در سال‌های ۲۰۰۸، ۲۰۱۴، ۲۰۲۰-۲۰۲۱ و ۲۰۲۴، همچون شراکت امنیتی دوجانبه و تهدید به تحریم نفت و دلار عراق توسط فدرال رزرو آمریکا، تداوم حضور نظامی و امنیتی خود در خاک عراق را با حفظ سیاست‌های قبلی بر اساس توافقات فی‌مابین، به‌طور قانونی تثبیت نماید. ساختارسازی سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نظامی که آمریکا در طی سال‌ها در عراق انجام داده است، منجر به این شده است که نسلی از کارگزاران سیاسی در عراق شکل بگیرند که منافع خود را در گرو حضور آمریکا و تأمین منافع آن بدانند. بنابراین حضور نظامی آمریکا براساس نظریه بوزان امنیت دسته‌جمعی برای کردها، برخی احزاب و گروه‌های سنی در عراق، کشورهای مرتجع حاشیه خلیج فارس چون عربستان

و رژیم صهیونیستی به‌عنوان متحدان یا مخالفان محور مقاومت ایجاد می‌کند و در عین حال با در نظر گرفتن امنیت چندبعدی فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، نظامی و زیست‌محیطی، حضور آمریکا در عراق امنیت ایران و محور مقاومت را تهدید وجودی می‌کند.

با توجه به این که تداوم حضور نظامی آمریکا و سیاست‌های راهبردی این کشور در عراق، در تضاد با منافع و امنیت پایدار جمهوری اسلامی ایران قرار دارد و راهکارهای دیپلماتیک دولت عراق در این زمینه به نتیجه مطلوب نرسیده است، جمهوری اسلامی ایران باید با شناسایی نقاط ضعف و قوت داخلی و نیز فرصت‌ها و تهدیدهای موجود در محیط امنیتی عراق، راهبردی واقع‌بینانه و منطقی برای مواجهه با حضور نظامی آمریکا ارائه نماید. در این راستا، گزینه مقاومت و افزایش تلفات نظامی و انسانی با کاربست رسانه‌ای و فرهنگی قدرتمند، به عنوان اهرم فشار میدان در روند خروج اشغالگران آمریکایی پیشنهاد می‌شود و طبق شواهد تردیدی نیست که خروج آمریکا امنیت دسته‌جمعی را برای ملت‌های منطقه فراهم می‌کند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع

- اسماعیل زاده امامقلی، یاسر و حسنعلی احمدی فشارکی. (۱۳۹۵). داعش و امنیت ایران با تکیه بر مکتب کپنهاک. پژوهش‌های راهبردی سیاست، ۵ (۱۸)، ۱۲۳-۱۴۱
- اسماعیلی، محسن و حمید بالایی. (۱۳۹۲). الگوی راهبردی تأمین امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران در قوانین برنامه توسعه اقتصادی، سیاسی، فرهنگی. پژوهش راهبردی سیاست، ۲ (۵)، ۴۵-۱.
- اصلاتی مناره بازاری، عماد. (۱۳۹۹). معمای حضور و خروج آمریکا از عراق. مطالعات راهبردی جهان اسلام، ۲۱ (۸۱)، ۵-۲۵
- جوادی ارجمند، محمدجعفر؛ طلوعی، هادی. (۱۳۹۳). تأثیر تهاجم نظامی آمریکا به عراق بر قدرت هوشمند ایران در این کشور، سیاست، ۴ (۴۴)، ۷۷۷-۷۹۲.
- بوزان، باری. (۱۳۹۰). مردم، دولت‌ها، هراس؛ دستورر کاری برای مطالعات امنیتی در دوره پس از جنگ سرد. ترجمه پژوهشکده راهبردی. تهران، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- بوزان، باری. (۱۳۹۱). چارچوبی تازه برای تحلیل امنیت. تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ سوم، ترجمه علیرضا طیب.
- خسروی، غلامرضا. (۱۳۸۸). مولفه‌های داخلی پایدار و موثر بر سیاست خارجی عراق جدید. مطالعات راهبردی، ۱۳ (۱)، ۵۹-۹۴.
- داداندیش، پروین و ولی کوزه گر کالچی. (۱۳۸۹). بررسی انتقادی نظریه مجموعه امنیتی منطقه‌ای با استفاده از محیط امنیتی منطقه قفقاز جنوبی. راهبرد، (۵۶)، ۸۶-۹۸.
- درخشه، جلال، امیر رضا جعفری هرندی. (۱۳۹۵). شیوه‌های نفوذ نظامی - امنیتی آمریکا در عراق. پژوهش‌های راهبردی سیاست، ۵ (۱۹)، ۱۸۶-۱۵۷.
- ستار، فاطمه؛ رسولی ثانی آبادی، الهام. (۱۴۰۳). امکان سنجی استقرار مدل امنیتی هژمونی‌گرایی در منطقه غرب آسیا در دوران پسا آمریکا؛ موانع و چالش‌های موجود. مطالعات راهبردی آمریکا، ۳ (۳)، ۱۱۵-۹۳.
- رستمی، فرزاد، محمد صالح ایومن. (۱۳۹۵). نظام امنیت منطقه ای در خلیج فارس و تأثیر آن بر امنیت ملی عراق پسا صدام. راهبرد، ۲۵ (۷۸)، ۲۲۰-۱۹۱.
- روحی، نبی‌الله. (۱۳۹۳). استراتژی رژیم صهیونیستی در اقلیم کردستان عراق و پیامدهای امنیتی آن بر جمهوری اسلامی ایران. افاق/امنیت، ۷ (۲۴)، ۱۰۷-۱۵۰.
- ستوده، علی اصغر و آذین کیانی. (۱۳۹۷). تأثیرات منازعات داخلی سوریه و عراق بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران. پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام، ۸ (۴)، ۱۳۵-۱۷۳.
- سهرابی، محمد. (۱۳۹۶). تهاجم نظامی آمریکا به عراق و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران. مطالعات روابط بین‌الملل، ۱۰ (۳۸)، ۳۹-۶۸.

- سهرابی، محمد. (۱۳۹۶). تهاجم نظامی آمریکا به عراق و تاثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران. *مطالعات روابط بین الملل (پژوهشنامه روابط بین الملل)*، ۱۰(۳۸)، ۳۹-۶۷
- عبدالله خانی، علی. (۱۳۸۹). *نظریه های امنیت*. تهران، ابرار معاصر.
- قربانی شیخ نشین، ارسلان و اکرم، قدیمی. (۱۳۹۱). بررسی راهبرد سیاست خارجی آمریکا در کردستان عراق و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران. راهبرد، ۲۱(۶۲)، ۵۵-۸۲
- قنبرلو، عبدالله. (۱۳۹۷). تحلیل تبعات اقتصادی-امنیتی تحریم های هسته ای پیش برجام در ایران. *جستارهای سیاسی معاصر*، ۹(۱)، ۱۳۹-۱۶۳.
- کشاورز شکری، عباس، جعفری هرندی، امیر رضا و پیرانی، شهره. (۱۴۰۰). ساختارسازی امریکا در عراق و پیامدهای آن بر امنیت ملی این کشور. *آفاق امنیت*، ۱۴(۵۲)، ۱۰۵-۱۳۱
- محمدی، حمیدرضا و دیگران. (۱۳۸۹). خودگردانی شمال عراق و تاثیرات آن بر حرکت های قوم گرایانه پیرامونی. *ژئوپلیتیک*، ۶(۱)، ۱۴۸-۱۱۲.
- مشیرزاده، حمیرا. (۱۳۸۷). جنگ آمریکا علیه عراق و ساختار معنایی نظام بین الملل. *علوم سیاسی*، ۱(۳۸)، ۲۱۳-۲۳۹
- موسوی اصل، سید حسن و سید فخرالدین علوی. (۱۴۰۰). مشروعیت حضور نیروهای آمریکائی در خاک عراق پس از مصوبه پارلمان عراق. *مطالعات فقه اسلامی و مباحث حقوقی*، ۱۵(۴۴)، ۲۷۲-۲۵۳.
- نوازی، بهرام و عبادی، زهرا. (۱۳۹۶). بررسی تاثیر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران بر اهداف و منافع راهبردی امریکا در عراق نوین. *سیاست و روابط بین الملل*، ۱(۱)، ۱۰۱-۱۱۹
- نورمحمدی، مرتضی؛ فصیحی دولت شاهی و محمد عارف. (۱۳۹۷). کاربست نظریه مجموعه امنیتی منطقه ای در تحلیل مسائل و الگوهای روابط در جنوب آسیا. *رهیافت سیاسی و بین المللی*، ۱۰(۲)، ۱۵۳-۱۸۹
- هینوش، ریموند، احتشامی، نوشیروان. (۱۳۸۳). *سیاست خارجی کشورهای خاورمیانه*. مترجم گل محمدی، علی، جلد ۲، ۲۱۶، چاپ ۱.
- هاشمی، سید مصطفی؛ فرجی راد، عبدالرضا. (۲۰۱۶). بررسی عوامل مؤثر ژئوپلیتیک عراق و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران. *تحقیقات سیاسی و بین المللی*، ۲۸(۸)، ۶۳-۹۴.
- یزدانی، عنایت الله. محمود اوغلی، رضا. (۱۳۸۸). نقش نفت در حمله آمریکا به عراق. *تحقیقات سیاسی و بین المللی*، ۱(۱)، ۱۳۸-۱۱۷
- یزدانی، عنایت الله، محمود اغلی، رضا. (۱۳۸۸). نقش نفت در حمله آمریکا به عراق. *تحقیقات سیاسی و بین المللی*، ۱(۱)، ۱۳۱-۱۰۵
- ایندیپندنت عربی. (۲۰۱۹/۱۱/۰۴). متظاهرون یحرقون الفصلية الايرانية في كربلاء. وسقوط أربعة قتلى. قابل دسترس در: <https://www.independentarabia.com/node/68931>

- الجزیره. (۲۰۲۱/۰۴/۰۸). الوجود العسکری الأميركي فی العراق حقائق وأرقام. قابل دسترس در: <https://www.aljazeera.net/news/2021/4/8>
- پورسعید، فرزاد. (۲۰۲۲/۰۱/۲۷). اهداف راهبردی آمریکا در عراق. شورای راهبردی روابط خارجی، قابل دسترس در: <https://sndu.ac.ir/fa/news/5475>
- امام خامنه ای. (۲۰۲۲/۱۱/۲۹). بیانات حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در دیدار نخست‌وزیر عراق به سوی تحکیم امنیت عراق و ایران. قابل دسترس در <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=51443>
- امام خامنه ای. (۲۰۲۳/۰۴/۳۰). دیدار رئیس جمهور عراق با رهبر انقلاب. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=52691>
- میدل ایست نیوز. (۲۰۲۳/۰۴/۰۹). عراق چهارمین صادرکننده بزرگ نفت به آمریکا در ماه مارس، قابل دسترس در: <https://mdeast.news/2023/04/09>
- و کاله الانباء العراقی. (۲۰۲۳/۰۸/۰۹). العراق والولايات المتحدة یصدران بیانا حول حوار التعاون الأمنی المشترك. قابل دسترس در: <https://www.ina.iq/191152.html>
- شیاع، السودانی. (۲۰۲۳/۰۹/۲۱). التقی رئیس مجلس الوزراء السید محمد شیاع السودانی فی نیویورک مبعوث رئیس الامریکی الخاص للشرق الاوسط و شمال افریقا. قابل دسترس در: <https://pmo.iq/?article=671>
- میدل ایست نیوز. (۲۰۲۴/۰۱/۲۵). سنتکام از توافق ۱۰ ساله امنیتی با عراق خبر داد. قابل دسترس در: <https://mdeast.news>
- مرکز مطالعات عراق. (۲۰۲۴/۰۱/۲۶). هژمونی آمریکا در عراق. قابل دسترس در: <https://t.me/instituteofiraqstudie/103>
- دفتر نخست وزیری عراق. (۲۰۲۴/۰۱/۲۷). اللجنة العسکرية العليا الأمريكية العراقية. قابل دسترس در: <https://t.me/IraqiPmo/35761>
- محمدی، برسام. (۲۰۲۴/۰۲/۰۴). رویکرد واقعی آمریکا در قبال پایان حضور نظامی در عراق؟ قابل دسترس در: <https://www.scfr.ir/fa/300/30101/253552>
- مرکز مطالعات عراق. (۲۰۲۴/۰۲/۰۹). مخالفت نمایندگان کردی و سنی با تصویب قانون اخراج نیروهای آمریکایی از عراق. قابل دسترس در: <https://t.me/instituteofiraqstudies/112>
- کلوث، آندریاس. (۲۰۲۳/۰۹/۲۲). هل الهیمنه الأميركيه.. ما زالت الأفضل؟ مرکز الاتحاد الاخبار، قابل دسترس در: <https://www.aletihad.ae/opinion/4430884>
- بهرامی، محمد. (۱۳۹۰). اهداف و منافع استراتژیک ایالات متحده از حضور بلندمدت در عراق. مرکز بین المللی مطالعات صلح، قابل دسترس در: <https://peace-ipsc.org/fa/>
- قناه المنار. (۲۰۲۴/۰۲/۲۴). المقاومة الإسلامية فی العراق تدعو إلى الجهاد لطرده المحتل الأمريكي من البلاد وتقصف هدفاً للصهائنة فی البحر الميت. قابل دسترس: <https://www.almanar.com.lb/11628872>

- قناه العربی جدید. (۲۰۲۴/۰۴/۱۹). وثائق الخارجية الأمريكية تكشف عن آليات لحماية إسرائيل من اتهامات انتهاك حقوق الإنسان. قابل دسترس در: <https://www.alquds.co.uk/>
- الطائي، خليل. (۲۰۲۱/۰۷/۲۶). الاستراتيجية العسكرية الأمريكية الجديدة في العراق. مركز الامه للدراسات و التطوير: <https://alummacenter.com/?p=2194>
- Aghazadeh khoei. M. (2015). Iran's Security and the Islamic State through the Lenses of the Copenhagen School. studies in conflict & terrorism, vol38.
- Buzan, b., Waever, O. (2009). Region and powers, translate by Rahman ghahramanpoor, Tehran, Institute for Strategic Studies
- Buzan, B., Waver, O. (2003). Regions and Powers. The Structure of International Security, Cambridge: Cambridge University Press.
- Coalition Provisional Authority. (2003). Order Number 18: "Dissolution of Entities, IRAQ, Baghdad: CPA. Available at: <http://www.cpairaq.org/regulations/#Orders>
- Coalition Provisional Authority. (2003). Order Number 49: "Dissolution of Entities, IRAQ, Baghdad: CPA, Available at: <http://www.cpairaq.org/regulations/#Orders>
- Coalition Provisional Authority. (2003). OrderNumber2:"DissolutionofEntities, IRAQ, Baghdad: CPA. Available at: <http://www.cpa-iraq.org/regulations/#Orders>
- George W. (2003). Bush's Speech at the National Endowment for Democracy (November 6, 2003), "President Bush Discusses Freedom in Iraq and Middle East", cited in: whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/11/20031106-2.html
- <https://www.peaceagreements.org/masterdocument/1577>
- <https://www.federalregister.gov/documents/2024/01/31/2024-02004/proposal-of-special-measure-regarding-al-huda-bank-as-a-foreign-financial-institution-of-primary>
- Iraq O. (2016). Data shown is for the latest year with complete data in all categories, https://www.worldometers.info/oil/iraq-oil/#google_vignette
- Joint Statement on the U.S.-Iraq Strategic Dialogue. (19/08/2020). United States Department of State, <https://ge.usembassy.gov/joint-statement-on-the-u-s-iraq-strategic-dialogue/>
- Joint Statement on the U.S.-Iraq Strategic Dialogue. (07/04/2021). United States Department of State, <https://ge.usembassy.gov/joint-statement-on-the-u-s-iraq-strategic-dialogue>
- Joint Statement on the U.S.-Iraq Strategic Dialogue. (11/06/2020). United States Department of State, <https://www.state.gov/joint-statement-on-the-u-s-iraq-strategic-dialogue/>
- Joint Statement on the U.S.-Iraq Strategic Dialogue. (26/06/2021) United States Department of State, <https://www.state.gov/joint-statement-on-the-u-s-iraq-strategic-dialogue-2/>
- Raymond, H. (2007). The US Invasion of Iraq: Explanations and Implications, Critique: Critical Middle Eastern Studies, 16:3, 209-228, DOI: 10.1080/10669920701616443
- Jonathan Masters and Will Merrow. (31/03/2024). U.S. Aid to Israel in Four Charts: <https://www.cfr.org/article/us-aid-israel-four-charts>
- King, Neil Jr. (2003). Bush Officials Devise a Broad Plan For Free-Market Economy in Iraq, New York: Wall Street Journal
- LITTLE, DOUGLAS. (2016). Us versus Them: The United States, Radical Islam, and the Rise of the Green Threat, University of North Carolina Press, 328, https://www.jstor.org/stable/10.5149/9781469626819_little
- Louw, M.H.H. (1978). National Security: A Modern Approach: (papers Presented at the Symposium on National Security Held at Pretoria, 31 March - 1 April 1977). Pretoria: Institute for Strategic Studies, University of Pretoria

- Michael, K. (2019) U.S. Interests and the Unsustainable Status Quo in Iraq, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/us-interests-and-unsustainable-status-quo-iraq>
- Number of U.S. soldiers killed in the Iraq war from 2003 to. (2020,30/09/2022). <https://www.statista.com/statistics/263798/american-soldiers-killed-in-iraq>
- Pentagon: There is no change in the status of American forces in the region, <https://en.webangah.ir/2024-02-04/news=50561/>
- Second interim IAMB report. (2006). available at: http://www.iamb.info/pdf/iamb_12142006.pdf
- Soage, A.B. (2020). The Conservative-Resistance Camp: The Axis of Resistance, 2020, publication at: <https://www.researchgate.net/publication/342677605>
- Statement by Secretary of Defense Lloyd J. Austin III on the Start of Working Group Meetings of the U.S.-Iraq Higher Military Commission, Jan. 25, 2024, <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3655790/>
- Text of Strategic Framework Agreement and Security Agreement Between the United States of America and the Republic of Iraq,27/11/2008, <https://georgewbush->
- The state of digital in Iraq in 2023, <https://datareportal.com/reports/digital-2023-iraq>
- United States Department of State,U.S. Relations with Israel. (30/02/2023). <https://www.state.gov/u-s-relations-with-israel-2/>
- United States Department. (14/06/2022). Jerusalem Joint Declaration on US-Israel Strategic Partnership, <https://www.state.gov/translations/persian>
- <https://sider.ai/myshare/37be4efef22cc82856185723ae38f1e3>
- <https://amwaj.media/fa/article/will-economic-clout-pave-way-for-chinese-interference-in-iraqi-politics>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی